

AVAKONTSERT

2.09 kell 19, Tallinna Jaani kirik

4

PÄRT JA TÜÜR

2.09 kell 18, Haapsalu toomkirik

3.09 kell 18, Narva Issanda Ülestõusmise peakirik

8.09 kell 19, Tallinna Niguliste kirik

9.09 kell 18, Rakvere Kolmainu kirik

10

PÄRT JA TORMIS

2.09 kell 18, Kuressaare Laurentiuse kirik

3.09 kell 18, Kärkla Püha Ristija Johannese kirik

4.09 kell 19, Viimsi Püha Jaakobi kirik

6.09 kell 18, Rapla Maarja-Magdaleena kirik

7.09 kell 18, Paide Püha Risti kirik

20

JA MA KUULSIN HÄÄLE ...

4.09 kell 18, Pärnu Eliisabeti kirik

5.09 kell 18, Viljandi Pauluse kirik

9.09 kell 19, Arvo Pärdi Keskus Laulasmaal

10.09 kell 19, Tallinna Oleviste kirik

38

PÄRT JA KÕRVITS

6.09 kell 19, Tallinna Jaani kirik

65

SÜNNIPÄEVAKONTSERT: TRACTUS

10.09 kell 18, Tartu Pauluse kirik

11.09 kell 19, Tallinna Jaani kirik

76

2023. aasta Pärdi päevade kontsertidel on Arvo Pärdi looming dialoogis nii mitme heliloojaga. Pärt – Saint-Saëns; Pärt – Tormis; Pärt – Kõrvits; Pärt – Tüür; Pärt – Lang. Arvo Pärdi sünnipäevakontserdil 11. septembril kõlab vaid tema enda looming. Pärdi muusikat saab sel aastal kuulda ka uue generatsiooni esituses. Kontserte annavad Rasmus Puur ja tema VHK orkester. Kaunist Pärdi päevade aega!

Tõnu Kaljuste

Nargenfestivali kunstiline juht

Foto: Birgit Püve

2. september kell 19, Tallinna Jaani kirik

AVAKONTSERT

Aleksanteri Wallius (orel, Soome)
Eesti Riiklik Sümfooniaorkester,
kontsertmeister **Marta Spärniņa**
Dirigent **Tõnu Kaljuste**

4

Arvo Pärt (1935)

• **Sümfoonia nr 3** (1971)

I

II

III

Camille Saint-Saëns (1835–1921)

• **Sümfoonia nr 3 c-moll, op. 78, oreliga** (1886)

I Adagio – Allegro moderato – Poco adagio

II Allegro moderato – Presto – Maestoso – Allegro

Pärdi päevade avaakordil toob Tõnu Kaljuste koos Eesti Riikliku Sümfooniaorkestriga ettekandele kahe sajandilise vahega sündinud helilooja pea sama suure vahega loodud sümfooniat, mille ühisosa on number 3. Kui prantsuse hilisromantismi helilooja Camille Saint-Saëns kirjutas 3. sümfoonia karjääri kõrgpunktis ja teos jäi tema loomingus žanri viimaseks oopuseks, siis Arvo Pärt oma 3. sümfooniaga oli alles talle ainuomase helikeele otsingutel. Saint-Saënsi sümfoonia on pühendatud Ferenc Liszti mälestusele, Pärdi teos aga dirigent Neeme Järville, kelle juhatusel toimus selle esietekanne juba üle 50 aasta tagasi.

„Credo“ valmimise ajaks 1968. aastal oli **Arvo Pärt** jõudnud veendumusele, et seni kasutatud muusikalised vahendid on end tema jaoks ammendanud. Sellel ajal sukeldus helilooja vanamuusika uurimisse, sest just gregooriuse laulust, varajasest polüfooniast ja renessansiaja mitmehäälsusest oli ta leidnud oma muusikalised eeskujud, ideaalsed kõlakooslused ja tehnika. See oli lähtepunkt, millest algasid ainuomase helikeele otsingud, mis vältasid ühtekokku kaheksa aastat.

Loomepausi katkestas **3. sümfoonia**, üks esimesi teosed, mis oli senisest loomingust suuresti erinev ja mis ennustas ette Pärdi edasiseid loomingupõhimõtteid. Teose kolm osa järgnevad üksteisele *attacca*, st ilma katkestuseta. Helilooja huvi monoodilise muusika ja varase polüfoonia vastu kajastuvad siin väga selgelt. Nii harmooniline kui ka meloodiline materjal meenutab 14. ja 15. sajandi koorimuusikat, kuigi helilooja ei kasuta ühtegi tsitaati. Läbivalt

polüfoonilised arendusvõtted kõigis osades ei rõhuta sajandite-tagust hõngu, vaid tõlgivad temaatilise materjali kaasaegsesse helikeelde. Kolmandas sümfoonias püüdis Pärt rakendada oma arusaama iseseisvate sõltumatute häälte liikumisest, kujutledes kompositsiooni kogu vormi linna ehitamise metafoorina. „Aina suurem hulk pisikesi tuumi, mis üha paisuvad, kuni puutuvad kokku ja moodustavad ühe suure üksuse. Sama juhtub harmoonilise järgnevusega, mis moodustub lühikeste kadentside ahelast. Sellele alusele tugineb polüfoonia kompleksuse idee. Olin suutnud iseeneses luua silla tänase ja eilse vahele, kusjuures see eilne oli sajanditevanune, ning see andis mulle julgust oma otsinguid jätkata.“

Kolmas sümfoonia on pühendatud dirigent Neeme Järville, kelle juhatusel toimus esiettekanne Eesti Televisiooni ja Raadio Sümfooniaorkestri esituses Tallinnas Estonia kontserdisaalis 21. septembril 1972. aastal.

Camille Saint-Saëns oli Prantsuse romantismiajastu üks tuntumaid loojaid, kes oli märkimisväärne helilooja, kuid tegutses aktiivselt ka pianisti, organisti ja dirigendina. Ta oli varakult avaldunud muusikaandega, imelaps, kes juba viieaastaselt hakkas klaverimänguga esinema väikesele publikule, aga kümneaastaselt andis oma esimese avaliku kontserdi Pariisis mainekas Salle Pleyelis, kus esitas Mozarti ja Beethoveni klaverikontserdi. Juba 13-aastaselt alustas ta Pariisi konservatooriumis õpinguid klaveri erialal, selle kõrvalt õppis ka orelit, ning aasta hiljem kompositsiooni erialal. Töötanud organistina 20 aastat peamiselt ajalooliselt Prantsuse ametlikus imperiaalses kirikus Sainte-Marie-Madeleine'is, leidis tema orelimäng tunnustust, näiteks pidas Ferenc Liszt teda suurimaks organistik maailmas. Pärast organistitöölt lahkumist ta enam orelit peaaegu ei mänginud, kuid kirjutas mõned teosed sellele pillile. Arvestades Saint-Saënsi võimekust ja kogemust organistina, polnud tema orelilooming kuigi suur. Soolooreliteoste hulgas on nii kirikuteenistusteks mõeldud kui ka kontsertteoseid. Orelit on ta kasutanud ka kammer-, koori- ja sümfoonilistes koosseisudes.

Saint-Saëns reisis palju ja andis kontserte nii Euroopas kui ka Ameerikas. 1870. aastast kuni oma surmani tegi ta 179 reisi 27 riiki. Kontserte andis ta peamiselt Saksamaal ja Inglismaal, talveks Pariisi halva ilma eest sõitis tavaliselt Alžeeriasse või Egiptusesse. Inglismaal oli ta nii dirigendi, pianisti kui heliloojana laialdaselt tuntud. Ta oli nii Cambridge'i kui Oxfordi ülikooli audoktor ning Victoria Ordu komandör, mille ta sai Edward VII kroonimise puhuks 1902. aastal kirjutatud marsi eest. Esimest korda sõitis ta Inglismaale 1871. aastal ja jäi sinna mõneks kuuks Pariisi Kommuuni kehtestamise poliitiliselt segasel ajal. Seal andis ta kontserte ja mängis ka kuninganna Victorialle. 1886. aastal tellis Filharmooniaühing temalt orkestriteose ning ta lubas kirjutada uue sümfoonia. Eelmise sümfoonia loomisest oli heliloojal möödunud pea 30 aastat. Põhjus, miks valis

ta nüüd just sümfooniažanri, on muusikaloolased arvanud olevat helilooja reaktsiooni tol ajal Prantsusmaal levinud Wagneri-mõju-
dele ja sellega seoses prantsuspärasuse kadumisele sümfoonili-
sest muusikas. Ta olevat öelnud: „Noored muusikud, kui te tahate
olla keegi, siis jääge prantslasteks!“

Kolmandat sümfooniat alustas Saint-Saëns oma kuulsaks saa-
nud „Loomade karnevali“ (1886) kirjutamise ajal ning lõpetas mõle-
mad teosed samal aastal. 51-aastasena ta justkui aimas, et 3. süm-
foonia jääb tal viimaseks teoseks selles žanris, öeldes: „Ma andsin
sellesse kõik, mida suutsin. Mida ma siin teostas, ei saavuta ma
enam iial.“

Kuigi tema loomingut peeti vormilt pigem konservatiivseks, on
3. sümfoonia uuenduslik nii vormilt, temaatiliselt arenduselt kui
ka koosseisu poolest. Oreli kasutuse tõttu on sümfooniat haka-
tud nimetama „Orelisümfooniaks“, kuigi helilooja sõnastas teose
pealkirja nii: *Symphonie No. 3 „avec orgue“* (ee „oreliga“). Oreli osa-
tähtsus teose ülesehituses on oluline, sellele on sümfoonias antud
arhitektuurse samba roll. Oreli kõrval on ebatüüpiliselt orkestri-
koosseisus kasutatud ka klaverit.

Klassikalise sümfoonia nelja osa (sonaadivormis kiire – aeglane
– tantsuline *scherzo* – kiire rondo-sonaat) asemel tihendas Saint-
Saëns need kahte ossa. Traditsioonilise sümfoonia esimese osa
repiisi asemel liigub helilooja edasi kohe aeglase osa juurde – neu-
rootilist kiirustamist asendab rahu –, mil astub esimest korda sisse
orel. Teises osas skertso-lõigis tuuakse orel sisse samuti olulisel
momendil, *maestoso*-teemaga, mida on mitmeid kordi kasutatud
pop- ja filmimuusikas, esimest korda 1977. aastal Scott Fitzgeraldi
reggae-rütmiga laulus „If I Had Words“, mida ta laulis duetis koos
Yvonne Keeleyga ja mis tõusis paljude maade edetabelites tippu.

Saint-Saëns pühendas oma 3. sümfoonia austusavaldusena
Ferenc Lisztile, kes suri 1886. aasta juunis, peagi pärast teose esi-
ettekannet. Liszt kasutas oma loomingus ühe motiivi või teema
arendust läbi kogu teose. Temast kui oma ühest suuremast toe-
tajast ja sõbrast mõjutatuna rakendas Saint-Saëns ka oma süm-
foonias seda printsiipi, mis annab teosele tervikutunnetuse. Teose
esiettekanne toimus Londonis 19. mail 1886 helilooja enda dirigeer-
imisel.

Aleksanteri Wallius on üks Soome noorema põlvkonna väljapaista-
vamaid organiste. Ta on 23. rahvusvahelise Wiesbadeni orelifesti-
vali võitja. 2018. aastal sai ta rahvusvahelisel festivalil „Pori Organ“
noore artisti tiitli. 2023. aasta juunis osales ta ka Longwood Gar-
densi orelikonkursil USAs.

Wallius esineb sageli soolokavadega, orkestrandina või koo-
ridega. Tema eriline huvi on nüüdisrepertuaaril, oreliseadetel ja
prantsuse romantilisel muusikal. Viimase aasta jooksul on ta esiet-
tekandele toonud kolm suurt nüüdisteost. Omamoodi väljakutsena

esitas ta 2020. aastal Turu katedraalis ühe päeva jooksul Louis Vierne'i kõik kuus oreli-sümfooniati. Wallius on ka Turu orelifestivali juhatuse liige.

Aleksanteri Wallius alustas oreliõpinguid 2015. aastal Anu Åbergi juures Puolalanmäki muusikakeskkoolis. Õppeaastal 2017/2018 võeti ta vastu Sibeliuse Akadeemia noorteosakonda Markku Hietaharju klassi. Praegu õpib ta Sibeliuse Akadeemia magistrantuuris oreli erialal, kus tema õpetajad on Markku Hietaharju ja Markku Mäkinen. Wallius on täiendanud end mitmetel meistrikursustel väljapaistvate õpetajate juures, nagu Jean Guillou, Ton Koopman, Thierry Escaich, Bálint Karosi, Vincent Dubois, Thomas Trotter ja Jean-Baptiste Monnot. Sügisel alustab ta Erasmuse programmi raames vahetusüliõpilasena õpinguid Leipzigi Muusikaülikoolis prof Martin Schmedingi juures.

Foto: Tuomas Tenkanen

Eesti Riiklik Sümfooniaorkester (ERSO) on elav ja mitmekülgne orkester, kes püüdleb alati tipptaseme poole. Eesti vanimal ja mainekaimal regulaarselt tegutseval sümfooniaorkestril täitub sel hooajal 97. tegevusaasta. ERSO ajalugu ulatub aastasse 1926 ning sarnaselt paljude omataolistega maailmas on see seotud rahvusliku ringhäälingu sünni ja arenguga. Alates hooajast 2020/2021 on enam kui 100-liikmelise orkestri peadirigent ja kunstiline juht Olari Elts. Neeme Järvi jätkab koostööd ERSOga eluaegse aupeadirigendina, orkestri kunstiline nõustaja on Paavo Järvi, varasemad peadirigendid on olnud Olav Roots, Paul Karp, Roman Matsov, Neeme Järvi, Peeter Lilje, Leo Krämer, Arvo Volmer, Nikolai Aleksejev ja taas Neeme Järvi.

ERSO on käinud arvukatel turneedel ning osalenud mainekatel rahvusvahelistel muusikafestivalidel. Möödunud hooajal esineti Olari Eltsi juhatusel Nürnbergis, Münchenis ja Pariisis. Samuti toimus orkestri esimene kontserdireis Suurbritanniasse, kus kahe nädalajooksul anti 11 kontserti. 2021. aasta novembri lõpus osalesid ERSO ja Elts Poolas rahvusvahelisel Kesk- ja Ida-Euroopa muusikafestivalil „Eufonie“. 2019. aastal avasid ERSO ja Neeme Järvi Prantsuse Raadio maineka Montpellier' muusikafestivali ning orkester käis Kesk-Euroopa turneel, kus Neeme Järvi juhatusel esineti Viini Musikvereini kuldses saalis, Linzi Brucknerhausi suures saalis, Praha Rudolfinumi Dvořáki saalis ja Bregenzi Bodensee saalis ning Mihhail Gertsji juhatusel Saksamaal Erlangenis ja Viersenis. Veel on esinetud sellistel maailmalavadel nagu Berliini Konzerthaus, New Yorgi Avery Fisher Hall (praeguse nimetusega David Geffen Hall), Peterburi Filharmoonia suur saal ja Maria Teatri kontserdisaal, Kölni Filharmoonia, Helsingi Musiikkitalo, Stockholmi Berwaldhallen jt.

ERSO plaadistuste kõrget kvaliteeti on esile tõstetud mainekates klassikalise muusika ajakirjades ning sellega on kaasnenud

mitmed tunnustused, millest olulisim on Eesti esimene Grammy (2004, dirigent Paavo Järvi), värskemad aga aasta klassikaalbumi tiitel 2020. aastal Eesti muusikaauhindade jagamisel Elleri sümfooniiliste poemide teise plaadi eest (dirigent Olari Elts) ning kultuurkapitali helikunsti sihtkapitali aastapreemia ERSO-le ja Olari Eltsile seniste Elleri muusika salvestiste eest. Suurepärane koostöö on ERSO-l selliste mainekate plaadifirmadega nagu Chandos, BIS, Onyx, samuti Ondine, ERP jt.

Peale kohalike raadio- ja telekanalite on ERSO kontserte üle kandnud Mezzo ja medici.tv ning EBU vahendusel on need jõudnud paljudesse Euroopa raadiojaamadesse. 2020. aastal alustas tegevust ERSO TV (erso.tv), kus saab vaadata kõiki orkestri *live*-kontserte ning juba toimunud esinemisi.

Foto: Kaupo Kikkas

Tõnu Kaljuste on rahvusvaheliselt hinnatud nii koori- kui ka orkestridirigendina. Ajalukku minev saavutus on 2014 Grammy võit parima kooriesituse kategoorias Arvo Pärdi teose „Aadama itk“ eest. Tema salvestisi on korduvalt esitatud Grammy plaadiauhindade nominendiks. Kaljuste albumeid on esile toodud erinevates kategooriates. Grammy nominatsiooni on saanud nii Norra helilooja Ståle Kleibergi ooper „David and Bathsheba“ kui ka sümfooniiline muusika. 2019. aastal võitis ta rahvusvahelise klassikalise muusika auhinna (International Classical Music Award) koos Wrocław NFMi filharmooniaorkestriga Arvo Pärdi

sümfooniaste salvestuse eest. Kaljuste plaadid on võitnud ka mitmeid teisi auhindu: Cannes Classical Award (1999), Diapason d'Or (2000), Edison Musical Award (2000), Classic BRIT Award (2003). Ta on teinud koostööd plaadistusstuudiodega ECM Records, Virgin Classics, BIS ja Caprice Records.

Rahvusvahelist menu on toetanud Kaljuste koostöö mitmete tuntud orkestrite ja kooridega Euroopas, Austraalias, Kanadas ja Ameerika Ühendriikides. Kaljuste on olnud Rootsi Raadio koori ja Madalmaade kammerkoori peadirigent. 2019. aastal nimetati ta Rootsi Raadio koori audirigendiks. Aastatel 2010–2020 oli Tõnu Kaljuste Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia professor ja dirigeerimisosakonna juhataja. Ta on Tallinna Kammerorkestri asutaja (1993) ning alates 2019. aasta sügisest taas Tallinna Kammerorkestri peadirigent ja kunstiline juht. Kaljuste on Eesti Filharmoonia Kammerkoori asutaja (1981) ning alates 2021. aasta augustist, pärast 20-aastast vahet, taas Eesti Filharmoonia Kammerkoori peadirigent ja kunstiline juht. Alates 2004. aastast on Kaljuste tema enda asutatud projektiteatri Nargen Opera kunstiline juht. Tema eestvedamisel on 2006. aastast toimunud Nargenfestival. 2022. aastast on Kaljuste ka Tallinna Filharmoonia korraldatud Birgitta festivali kunstiline juht.

- 2. september kell 18, Haapsalu toomkirik
- 3. september kell 18, Narva Issanda Ülestõusmise peakirik
- 8. september kell 19, Tallinna Niguliste kirik
- 9. september kell 18, Rakvere Kolmainu kirik

PÄRT JA TÜÜR

Collegium Musicale
Dirigent **Endrik Üksvärav**

Arvo Pärt (1935)

- **Nunc dimittis** (2001)

Erkki-Sven Tüür (1959)

- **Canticum Canticorum Caritatis** (2020)

Arvo Pärt

- **The Deer's Cry** (2007)
- **Most Holy Mother of God** (2003)

Erkki-Sven Tüür

- **Rändaja õhtulaul** (2001)

Arvo Pärt

- **Ja ma kuulsin hääle ...** (2017)

Erkki-Sven Tüür pole just esmajoones tuntud oma koorimuusika poolest. Koori on ta pigem kasutanud vokaalsümfoonilistes teostes või koos instrumentaalansambliga. Tema senivalminud loomingu *a cappella* koorile poleks plaaditait muusikat kokku saanud. Tänu Endrik Üksvärava initsiatiivikusele on kooriteoseid helilooja loomenimekirjas nüüd rohkem.

Selle aasta alguses ilmus kammerkoorilt Collegium Musicale album, millele on koondatud suurem osa Erkki-Sven Tüüri kooriloomingu. Tegemist on Tüüri esimese koorimuusikaalbumiga. See on pealkirja saanud kõige uuema teose, just plaadi jaoks kirjutatud „Canticum Canticorum Caritatis“ järgi. Plaadifirma Alpha Classicsi väljaantud album pälvis maineka tunnustuse – Saksamaa plaadikriitikute ühenduse auhinna.

Pärdi päevadel on Collegium Musicale kontserdikavva Arvo Pärdi loomingu kõrvale valitud kaks Tüüri kooriplaadile salvestatud teost, mis loomisaja poolest asuvad ajateljel vastasotstes. Album

näitabki helilooja teatud teekonda, iseloomustab muusikalise keele arengut koorimuusika vallas. 2001. aastal valminud „**Rändaja õhtulaul**“ on kõigist Tüüri *a cappella* kooriteostest kõige varasem ja on kirjutatud stiililiselt 1990. aastate loomesuundi kokkuvõtvas lähenemises. Teos on pühendatud Tõnu Kaljustele ja Eesti Filharmoonia Kammerkoorile, kes olid ka selle esiettekandjad. Tekst on koostatud Ernst Enno eri ajal valminud luulest: „Läbi metsa vaikus tume“ (1903), „Kuulmata kuskil kumiseb kodu“ (1928?), „Tähte väli vaatas vette“ (1928), „Höögamine“ / „Kuldkeeled on tõmmatud ...“ (?), „Ikka nagu tähte pehme surin ...“ / „Teist ühtegi ei tunne ...“ (1916) ning „Kui hõbekellade helin“ (1903).

Kõige värskem teos, 2020. aastal pandeemia ajal loodud „**Canticum Cantorum Caritatis**“ esindab uuemat harmooniakäsitlust. Helilooja sõnul pole tema viimase aja kooriloomingut esitada lihtne: akordide seostamine ja pidevalt nihkuv telgheli teeb lauljatele häälestumise ja hääle leidmise keerukaks. Ladinakeelne „Armastuse ülemlaul“ Pauluse esimesest kirjast korintlastele on muusikasse valatud hõrgu, läbipaistva ja samas karge mitmekihilise polüfoonia. Teos on pühendatud Collegium Musicalele ja tema dirigendile Endrik Üksväravale, kes töid selle esiettekandele 2020. aasta augustis Pühalepa muusikafestivalil Kärddlas.

Arvo Pärdi kooriteostest on kavva valitud läbilõige just helilooja viimase paarikümne aasta kooriloomingust.

A cappella kooriteos „**Nunc dimittis**“ on loodud Luuka evangeeliumi tekstile ning valminud 2001. aastal Edinburghi püha Maarja piiskopliku katedraali koori tellimisel ja on pühendatud neile. Esiettekanne leidis aset 15. augustil 2001 Edinburghi festivalil Püha Maarja katedraalis sama koori esituses, juhatas Matthew Owens.

Anglikaani liturgias on Luuka evangeeliumist pärit „Nunc dimittis“ ning „Magnificat“ kesksel kohal õhtupalvusel. Need on read vana Siimeoni önnistussõnadest, mille ta lausus, kui nägi enne oma surma väikest Jeesust kui Messiat, nii nagu Püha Vaim oli talle ennustanud. Pärdi „Nunc dimittis“, nagu mitmed 1990ndate lõpu ja 2000ndate alguse teosed, on loodud vabamas *tintinnabuli*-tehnikas. Lähtuvalt teose teksti liigendusest vahelduvad muusikas erineva faktuuriga lõigud. Valdavalt minoorse kõlapildiga teose kulminatsiooniks on sõna „lumen“ (ee 'valgus'), mis kõlab mažooris.

Kooriteos „**The Deer's Cry**“ on loodud 2007. aastal Louthi kaas-aegse muusika ühingu (Louth Contemporary Music Society) tellimisel. Teose aluseks võttis helilooja lõigu 5. sajandist pärit tekstist, mida omistatakse püha Patrickule. Irimaa kaitsja püha Patrick oli Irimaale ristiusu tooja, keda tunnustavad pühakuna kõik ristiusu konfessioonid. Ajaloolased ja teoloogid on kutsunud teda Irimaa apostlikus tema erakordselt pika ja intensiivse misjonitegevuse eest.

Püha Patricku *Lorica** ehk rinnakilbipalve „The Deer's Cry“ kohta ringleb legend, mille järgi Patrick, teades, et teda ja tema munkadest kaaslasti varitsetakse ja tahetakse tappa, juhtis oma mehed seda palvet öeldes läbi metsa. Nende vaenlased nägid neid metsas kui emas-hirve koos vasikatega ja nii püha Patrick ja tema mehed pääsesid.

Nagu mitmes 2000. aastate esimesel kümnendil loodud ingliskeelses kooriteoses, on ka siin kaugenetud rangest *tintinnabuli*-tehnikast. Esile on aga tõstetud Pärdi kompositsioonisüsteemile põhiolemuslik tonaalsuse kohalolu. „The Deer's Cry“ harmoonia on tugevalt juurdunud a-molli, mis rõhutab ka palveteksti vankumatut olemust.

„The Deer's Cry“ esiettekanded leidsid aset 13. ja 14. veebruaril 2008 Peetri kirikus Droghedas ja Püha Patricku katedraalis Dundalkis segakoori Latvija esituses Fergus Sheili juhatusel. Teos on pühendatud Eric Marinitschile, kirjastuse Universal Edition töötajale, kellega seob Arvo Pärti lähedane loominguline koostöö juba 1990. aastate algusest.

„**Most Holy Mother of God**“ neljale häälele (kontratenor või alt, kaks tenorit ja bass) *a cappella* on loodud 2003. aastal. Esiettekannet toimus sama aasta oktoobris Inglismaal Durhami ülikoolis, kus heliloojale anti audoktori tiitel. Esitaja oli The Hilliard Ensemble, kellele teos on ka pühendatud.

Teose aluseks on nii katoliku kui ka ortodoksi liturgias kasutatav tekst, mis on viimane rida vanimast, umbes 250. aasta paiku sündinud Maarja-hümnist. Tekstirea 17-kordsel laulmisel kostab pöördumine Jumalaema poole kord vaiksete palvete, kord aga võimsate hüüetena.

A cappella kooriteos „**Ja ma kuulsin hääle ...**“ on loodud Konrad Veemi (1914–1996) mälestuseks, kes oli aastail 1971–1990 Eesti Evangeeliumi Luteriusu Kiriku peapiiskop eksiilis Stockholmis. Veem oli üks esimesi väliseestlasi, kellega Arvo Pärt 1980. aasta alguses Viinis kohtus.

Teose aluseks on read Johannese ilmutusraamatust (14:13) Harald Põllu 1938. aasta tõlkes. Arvo Pärt: „See tekst rabas mind 20 aastat tagasi, kui sain teate oma hea sõbra ja toetaja, Rootsist teeninud Eesti peapiiskopi Konrad Veemi surmast. Tema abikaasa saadetud kirjas olid üles tähendatud ka need pühakirja read, mis mind väga liigutasid. Reeglina kasutatakse tõlkes lihtsat väljendit „nad puhkavad oma vaevadest“. Kuid ühes eestikeelses tõlkes leiab sõnad „nad hingavad oma vaevadest“. Nad läksid hingusele, tõmbavad hinge, kuid samal ajal on nad oma tegudega ka meie juures. See on nagu igavene elu. Eesti keeles on haruldane tõlgendus selle kõige suurema saladuse kohta.“ Teose tekstivaliku muudab eriliseks ka asjaolu, et helilooja loomingus on emakeel saanud kunstilise väljenduse väga üksikutel kordadel.

* *Lorica* – kristlik palve palumaks Jumala väge kaitseks kurja eest. Seda võidi lugeda enne lahingusse minekut. Ladina keeles tähendab *lōrica* turvist või rinnakilpi.

„Ja ma kuulsin hääle ...“ on valminud Salamanca Ülikooli ja Hispaania Rahvusliku Muusikaarenduskeskuse (Centro Nacional de Difusión Musical) tellimusel Salamanca Ülikooli 800. aastapäeva tähistamise puhul. Esiettekanne toimus 18. veebruaril 2018. aastal peapiiskop Fonseca kolledži kabelis Salamancas, esitaja vokaalansambel Ars Nova Copenhagen dirigent Paul Hillieri juhatusel. Päev hiljem kõlas teos ka kuninganna Sofia nimelises rahvuslikus kunstimuuseumis Madridis.

Arvo Pärt

Nunc dimittis

Luuka 2: 29–32

Nunc dimittis servum tuum,
Domine, secundum verbum tuum
in pace,
quia viderunt oculi mei salutare
tuum,
quod parasti ante faciem omnium
populorum,
lumen ad revelationem gentium
et gloriam plebis tuae Israel.

Gloria Patri, et Filio, et Spiritui
Sancto, sicut erat in principio,
et nunc, et semper, et in saecula
saeculorum. Amen.

Issand, nüüd sa lased oma sulasel
lahkuda rahus oma ütlust mööda,
sest mu silmad on näinud sinu
päästet,
mille sa oled valmistanud kõigi
rahvaste silme ees:
valgust, mis on ilmutuseks
paganaille, ja kirkust sinu rahvale
Iisraelile.

Au olgu Isale ja Pojale ja Pühale
Vaimule!

Nõnda kui alguses oli, nüüdki on
ja jääb igavesest ajast igavesti.
Aamen.

Erkki-Sven Tüür

Canticum Canticorum Caritatis / Armastuse ülemlaul

Pauluse esimene kiri korintlastele, peatükk 13

Si linguis hominum loquar, et
angelorum, caritatem autem non
habeam,
factus sum velut aes sonans, aut
cymbalum tinniens.
Et si habuero prophetiam, et
noverim mysteria omnia, et
omnem scientiam:
et si habuero omnem fidem ita ut
montes transferam,
caritatem autem non habuero,
nihil sum.
Et si distribuero in cibos
pauperum omnes facultates
meas,
et si tradidero corpus meum ita

Kui ma räägiksin inimeste ja
inglite keeli, aga mul ei oleks
armastust,
siis ma oleksin kumisev vasknõu
või kõlisev kuljus.
Ja kui mul oleks prohvetianne ja
ma teaksin kõiki saladusi ja ma
tunnetaksin kõike
ja kui mul oleks kogu usk, nii et
ma võiksin mägesid teisale tõsta,
aga mul ei oleks armastust, siis
poleks minust ühtigi.
Ja kui ma kõik oma vara ära
jagaksin
ja kui ma oma ihu annaksin
põletada,

ut ardeam,
 caritatem autem non habuero,
 nihil mihi prodest.
 Caritas patiens est, benigna est.
 Caritas non aemulatur,
 non agit perperam,
 non inflatur,
 non est ambitiosa,
 non quaerit quae sua sunt,
 non irritatur,
 non cogitat malum,
 non gaudet super iniquitate,
 congaudet autem veritati:
 omnia suffert, omnia credit,
 omnia sperat, omnia sustinet.
 Caritas numquam excidit:
 sive prophetiae evacuabuntur,
 sive linguae cessabunt,
 sive scientia destruetur.
 Ex parte enim cognoscimus,
 et ex parte prophetamus.
 Cum autem venerit quod
 perfectum est,
 evacuabitur quod ex parte est.
 Cum essem parvulus, loquebar ut
 parvulus,
 sapiebam ut parvulus, cogitabam
 ut parvulus.
 Quando autem factus sum vir,
 evacuavi quae erant parvuli.
 Videmus nunc per speculum in
 aenigmate: tunc autem facie ad
 faciem.
 Nunc cognosco ex parte: tunc
 autem cognoscam sicut et
 cognitus sum.
 Nunc autem manent fides, spes,
 caritas, tria haec:
 major autem horum est caritas.

aga mul ei oleks armastust,
 siis ma ei saavutaks
 midagi.
 Armastus on pika meelega,
 armastus hellitab,
 ta ei ole kade, armastus ei kelgi
 ega hoople,
 ta ei käitu näotult, ta ei otsi
 omakasu, ta ei ärritu. Ta ei jäta
 meelde paha, tal ei ole rõõmu
 ülekohtust, aga ta rõõmustab
 tõe üle. Ta lepib kõigeaga, ta usub
 kõike, ta loodab kõike,
 ta talub kõike.
 Armastus ei hääbu kunagi.
 Olgu ennustused – need
 kõrvaldatakse,
 olgu keeled – need vaibuvad,
 olgu tunnetus – see lõpeb ära.
 Sest poolikult me tunnetame ja
 poolikult me ennustame,
 aga kui tuleb täielik, siis
 kõrvaldatakse poolik.
 Kui ma olin väeti laps,
 siis ma rääkisin nagu väeti laps,
 mõtlesin nagu väeti laps,
 arutlesin nagu väeti laps.
 Aga kui ma sain meheks, jätsin
 ma kõrvale väeti lapse kombed.
 Praegu me näeme aimamisi nagu
 peeglist,
 siis aga palgest palgesse.
 Praegu ma tunnetan poolikult,
 siis aga tunnetan täiesti,
 nagu minagi olen täiesti
 tunnetatud.
 Ent nüüd jääb usk, lootus,
 armastus, need kolm,
 aga suurim neist on armastus.

Arvo Pärt The Deer's Cry

Püha Patricku lorica ehk rinnakilbipalve

Christ with me,
 Christ before me,
 Christ behind me,
 Christ in me,
 Christ beneath me,
 Christ above me,
 Christ on my right,

Kristus on minuga,
 Kristus minu ees,
 Kristus minu taga,
 Kristus minu sees,
 Kristus minu all,
 Kristus minu kohal,
 Kristus minust paremal,

Christ on my left,
Christ when I lie down,
Christ when I sit down,
Christ when I arise,
Christ in the heart of every man
who thinks of me,
Christ in the mouth of everyone
who speaks of me,
Christ in every eye that sees
me,
Christ in every ear that hears
me,
Christ with me.

Kristus minust vasakul,
Kristus minu juures, kui heidan
maha,
Kristus minu juures, kui istun,
Kristus minu juures, kui tõusen,
Kristus iga minu peale mõtleva
inimese südames,
Kristus iga minust kõneleva ini-
mese suul,
Kristus igas silmas, mis mind
näeb,
Kristus igas kõrvas, mis mind
kuuleb,
Kristus on minuga.

Most Holy Mother of God

15

Most Holy Mother of God, save us. Pühim Jumalaema, päästa meid.

Erkki-Sven Tüür Rändaja õhtulaul *Sõnad Ernst Enno luulest*

Läbi metsa vaikus tume
nagu ligineks,
silmis tähte sära tasa
nagu heliseks ...

Värin veereb läbi keha,
unenäod kokkuvad –
igaviku kutsesõnad
hinge veerevad.

Kuulmata kuskil kumiseb kodu
enese taga, sügaval sees,
tähtede säras kurgede rodu
lõunasse lendab kõrgel ees.

Kus on su hommik, kus on su lõuna,
sügaval ise, kitsas on maa,
igatsus kuskil, igatsus sinna,
kutse sind valdab, kuhu ei saa.

Kuulmata kuskil kumiseb kodu
enese taga, sügaval sees –
tule, oh tule! luikede rodu
mustavalt merelt meelitab ees.

Kostavad kured: magada vaja,
vastavad aulid: siin on hää,
lainetes sulin ees nagu taga –
igatsus lasub, raske on pää.

Kuulmata kuskil kumiseb kodu
enese taga, sügaval sees,
mustaval merel luikede rodu –
kuulmata kuskil kumiseb kodu,
tule, oh tule! hüüab kõik ees.

Tähte väli vaatas vette,
sügavale enda ette;
tähte väli, hõbe kõrge,
iseoma hinge nõrge.

16

Kes sääli iial vaatas alla,
ei see saanud enam valla;
vaatab alla, vaatab üles –
ennast mõistad teise süles.

Tähte väli jõe õues,
hõbe kõrge omas põues;
jõuda, jõuda sinna vette,
sügavale enda ette.

Kuldkeeled on tõmmatud üle vee,
üle laia ja sügava mere,
kuldkeeled, kuldkiired, üks õnnis tee,
kuldkiired kui päikse helinast kee –
üle elu, see sügava mere.

Kõik otsijad minema peavad sääli
üle elu, see sügava mere;
kõik üksi, kõrvus jumala hääl
ja tuleleek täheks päade pääl,
üle ilma, see sügava mere.

Ja upub neid tuhandeid minnes teel
üle laia ja sügava mere,
on elule iluks kõik uppunult veel,
neist saared ja rannad seisavad eel –
üle ilma, see sügava mere.

Teist ühtegi ei tunne veel ses ilmas,
kas iialgi teist mõnda leiab silm
siin enda sünnituse raudses ringis,
ei tea, nii hämar veel on oma ilm.

Nii hämar veel, kus mõtted üksi juhiks,
kus süda tihti vaatab tagasi,
veel nutt ja naer sul tagant kostab kõrvu
ja väiksed kõik su sammud edasi.

Tolm, mure peene kaste langeb tasa
ja kõik nii raskeks läeb su sees ja ees;
sa tead, nii kuhugi sa pead jõudma,
kuid kõik on kinni, kõik su ees ja sees.

Sääl liigub nagu tähte pehme sumin
su üle, sa ei tea, kuidas, kus;
sind kaisutab kui see, mis sa ei ole,
nii enda kõige kallim uuendus.

Ja kõiges üksinduses elad, oled
kui seeme musta mulda külvatud –
kui sured, algad teisipidi kasvu,
kui kasvad, viljaks oled määratud.

Ja ikka nagu tähte pehme sumin
su üle, sa ei tea, kuidas, kus –
ja vahel viletsuse raskes vilus
kui kuulduks alla õnnis tervitus:

Nad kandvad valgeid riideid omas hinges,
siin-sääl kui sambad, avitajad väed;
ja kes neist suuremad, on ilmas väiksed,
neil imepehmed avitajad käed.

Kui hõbekellade helin
käib hilju mu südame –
ma otsin su läiki, jumal,
ja igatsen ülesse.

Kui hõbekellade helin –
hing kuulatab, väriseb,
ja nagu aimab, kuis sinu valgus,
täis vaimu, kord ligineb.

Arvo Pärt

Ja ma kuulsin hääle ...

Johannese ilmutusraamat 14:13

Ja ma kuulsin hääle taevast ütlevat: Kirjuta! Õndsad on surnud, kes
Issandas surevad nüüdsest peale; tõesti, ütleb Vaim, nad hingavad
oma vaevadest, sest nende teod lähevad nendega ühes.

Erilise kõla ja kõrgetasemeliste esituste poolest tuntud **Collegium Musicale** repertuaar ulatub renessansist tänapäeva, suure tähelepanu all on Eesti heliloojate looming. A *cappella* kooriteoste kõrval esitatakse ka suurvorme. Koori pea 13 tegevusaasta sisse on jäänud peale Eestis toimunud muusikasündmuste ka erilised kontserdid ja festivalid Itaalias, Prantsusmaal, Venemaal, Saksamaal, Tšehhis, Poolas, Soomes, Maltal, Iisraelis, Liibanonis, Kreekas, Hollandis, Jaapanis, Kanadas ja Ameerika Ühendriikides. Kollektiividest on Collegium Musicale teinud koostööd Helsingi Barokkorkestri, Hamiltoni Kammerorkestri, Raschèr Saxophone Quarteti, NFM Leopoldinumi kammerorkestri, Eesti Riikliku Sümfooniaorkestri, Tallinna Kammerorkestri, barokkansambli Barrocade jt-ga. Koor annab aastas ligikaudu 40 kontserti, 2019. aastal külastas Collegium Musicale projekti „Unustatud rahvaste radadel“ raames kõiki soome-ugri hõimurahvaste alasid, keda helilooja Veljo Tormis oma suursükklis on muusikaliselt kujutanud. 2023 kevadel tähistati Saksamaal Collegium Musicale kontserdiga Rudolf Tobiase 150. sünniaastapäeva.

Koori tegevust toetavad Kultuuriministeerium, Kultuurkapital, Go Hotel Schnell ja Ida-Tallinna Keskhaigla.

Collegium Musicale on andnud välja kuus albumit, sh selle aasta alguses Erkki-Sven Tüüri koorimuusika album „Canticum Cantorum Caritatis“ (Alpha Classics), mis pälvis tänavu mais Saksa plaadikriitike auhinna „Preis der deutschen Schallplattenkritik“.

Dirigent **Endrik Üksvärav** on lõpetanud Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia kooridirigeerimise erialal Olev Oja juhendamisel (2004) ning omandanud samal erialal magistrakraadi Hirvo Surva klassis (2011), ta on õppinud ka trompetit ja metsasarve. 2010. aasta sügisel pani ta aluse kammerkoorile Collegium Musicale, mis on

tema dirigeerimisel pälvinud kolm korda aasta koori tiitli ning saavutanud tuntuust ja tunnustust mitmetel rahvusvahelistel sündmustel. Endrik Üksvärav on täiendanud end Neeme Järvi, Jorma Panula, Eri Klasi, Paavo Järvi jt meistriklassides. 2012. aastal alustas ta lauluõpinguid Haagi Kuninglikus Konservatooriumis, 2014. aastast magistriõppes. Tema õppejõud olid tunnustatud lauljad Peter Kooij, Michael Chance ja Jill Feldmann. Aastast 2012 on Endrik Üksvärav Pühalepa muusikafestivali kunstiline juht. Viimaste aastate jooksul on ta astunud regulaarselt solistina üles nii Eestis kui ka Hollandis. Lauljana on ta teinud koostööd dirigentidega, nagu Frans Brüggen, Daniel Reuss, Barbara Hannigan, Tõnu Kaljuste, Jos van Veldhoven, Peter Dijkstra, Peter van Heyghen, Hidemi Suzuki, Tan Dun, Simon Carrington jt. Dirigendina on ta juhatanud NFM-i Leopoldinumi Kammerorkestrit (Poola), Eesti Sinfoniattet, Corelli Barokkorkestrit, Klaaspärlimäng Sinfoniattet, samuti mitmeid projektikoosseise. Dirigendina on ta seisnud ka Madalmaade Kammerkoori ja Cappella Amsterdami ees. 2018. aastal tunnustas Hollandi kuningas Endrik Üksväravat silmapaistva ühiskondliku tegevuse eest ordeniga.

Foto: Kaupo Kikkas

2. september kell 18, Kuressaare Laurentiuse kirik
3. september kell 18, Kärddla kirik
4. september kell 19, Viimsi Püha Jaakobi kirik
6. september kell 18, Rapla kirik
7. september kell 18, Paide kirik

PÄRT JA TORMIS

Hans Christian Aavik (viul)

Vanalinna Hariduskollegiumi keelpilliorkester

Dirigent **Rasmus Puur**

Arvo Pärt (1935)

- **Für Lennart in memoriam** (keelpilliorkestrile, 2006)

Veljo Tormis (1930–2017)

- **Incantatio maris aestuosi / Tormise mere loits** (meeskoorile, 1996, seade keelpilliorkestrile Rasmus Puur, 2020)

20

Arvo Pärt

- **Fratres** (viulile, keelpilliorkestrile ja löökpillidele, 1977/1992)
solist Hans Christian Aavik

Veljo Tormis

- **Meri tõmbus endasse** (esimene laul tsüklist „Hamleti laulud“ meeskoorile 1964–1965, seade keelpilliorkestrile Rasmus Puur, 2022)

Arvo Pärt

- **Estländer** (sooloviulile, 2006/2009)
solist Hans Christian Aavik

Veljo Tormis

- **Sinikka laul** (sopranile ja segakoorile, 1991/1996, seade viulile ja keelpilliorkestrile Tõnis Kõrvits)
solist Hans Christian Aavik

Arvo Pärt

- **Silouan's Song** (keelpilliorkestrile, 1991)

Veljo Tormis

- **Raua needmine** (tenorile, bassile, segakoorile ja šamaanitrummidele, 1972/1991, seade sooloviulile, keelpilli-orkestrile ja šamaanitrummidele Rasmus Puur, 2020)
solist Hans Christian Aavik

Arvo Pärt

- **Cantus Benjamin Britteni mälestuseks** (keelpilli-orkestrile ja kellale, 1977/1980)

Veljo Tormis

- **Kuulmata kuskil kumiseb kodu** (teine laul segakooritsüklis „Kaks laulu Ernst Enno sõnadele“ 1948/1997/1998, seade keelpilli-orkestrile Rasmus Puur, 2020)

Vanalinna Hariduskolleeegiumi (VHK) keelpilli-orkester toob ühte kontserdikavva kokku **Arvo Pärdi** ja **Veljo Tormise** teosed. Nii Pärdi kui Tormise muusika on olnud Nargenfestivali kandvad teljed, kuid harva on need kõlanud koos ühes kavas. Kahe looja helikeel võib olla küll üsna erinev, kuid kokkupuutepunkte nii loometeel kui ka loomingu algimpulssides on mitmeid.

Loominguline tutvus algas toonases Tallinna Muusikakoolis, kus vaid viis aastat vanem Veljo Tormis oli Arvo Pärdi kompositsiooniõpetaja. Siiski kuuluvad nad ühte heliloojatepõlvkonda. Mõlemad alustasid neoklassitsistlikus stiilis loominguuga ja, kes rohkem, kes vähem, tegelesid ka dodekafooniga ja teiste modernsete vahenditega, keskendudes pigem instrumentaalloomingule. Mõlemad on pöördunud oma otsinguis muusikaajaloo lätete poole: Tormis soome-ugri pärandi, Pärt vanamuusika poole. Kuid nende lähene mine sellele materjalile on erinev. Kui Tormis on võtnud regilaulu võimalikult arhailisel kujul oma kompositsiooni aluseks ja ehitanud selle peale eriomase kõlamaailma, siis Pärt, kasutanud küll muusikaajaloost tsitaate ja üle võtnud tehnilisi võtteid, on ta võtnud lääne kristlikust muusikapärandist kaasa pigem vaimsuse ja liturgilisele muusikale omase tunnetuse ning loonud oma muusikalise keele – *tintinnabuli* –, mis hõlmab nii ainulaadset tehnikat ja stiili kui kristlikku maailmavaadet. Mõlema helilooja loomingu oluline lähtepunkt on olnud sõna, millest kasvab välja kogu muusikaline struktuur. Sõna edasiandmise olulisus ja muusika käsitlemine selles protsessis mitte helilooja subjektiivse väljenduse, vaid objektiivse vahendina näitab mõlema helilooja sarnast suhtumist loomigusse – nad on pidanud end muusika vahendajaiks, taandades enda kui loojaisiksuse tagaplaanile.

Nii Arvo Pärdi kui Veljo Tormise loominguks on instrumentaalteoseid või vokaalteoste seadeid instrumentidele, milles tekst on

küll olnud loomingu algimpulss, aga ometi see teoses ei kõla. Siiski kannavad need teosed oma algtekstidega tugevat ühisosa ja vaimust. Tänapäevase kontserdi kavas esindab seda osa Pärdi loomingust „Für Lennart in memoriam“ ja „Silouan’s Song“, Tormise vokaalmuusikast aga kõlavad laulud uues instrumentaalses kuues Tõnis Kõrvitsa ja Rasmus Puuri seades.

Arvo Pärdi „Für Lennart in memoriam“ keelpilliorkestrile on kirjutatud 2006. aasta alguses Lennart Mere palvel. Eesti Vabariigi endise presidendi soov oli, et tema matusetalitusel kõlaks Arvo Pärdi just selleks puhuks loodud teos.

Arvo Pärt ja Lennart Meri tundsid teineteist juba noorusajast. 1960. aastatel olid nad kolleegid Eesti Raadios, Pärt muusikatoimetuses, Meri kuuldemängude osakonnas. Hilisem elu viis neid mitmel puhul kokku, ehkki põgusalt. „Ma usun, praegu me oleksime rohkem ühtemoodi, kui olime nooremas eas. Kindlasti,“ on Pärt Lennart Mere peale mõeldes tõdenud.

Teost kirjutama hakates läksid helilooja mõtted *a cappella* kooriteose „Kanon pokajanen“ 6. laulu peale, mille muusika sai aluseks instrumentaalteosele „Für Lennart in memoriam“. Seda kauni merekujundiga kirikuslaavikeelset kaanoni palvet kasutatakse ka matuseteenistustel. Teose keskmises osas on Arvo Pärt kasutanud arhimandriit Sofroni (1896–1993) lühikest palveteksti lahkumise eest.

Nagu paljudele Pärdi vokaal- ja mõnedele instrumentaalteostele iseloomulik, on ka selles teoses tekst muusikasse valatud, arvestades sõna rõhke, silpide arvu sõnades ja muid teksti parameetreid, saavutamaks muusikas kõneprosoodiale lähedane voolamine ja fraasitunnetus, milles on ruumi loomulikule hingamisele.

„Need palved on mõeldud igale inimesele, nagu eestpalved surmaste, lähedaste ja kaugete eest. Niisugust teost kirjutades oled nagu kellegi eestseisja,“ on Pärt öelnud.

Teose esiettekanne toimus Lennart Mere matusetalitusel 26. märtsil 2006 Kaarli kirikus Tallinna Kammerorkestri esituses Tõnu Kaljuste juhatusel.

Für Lennart in memoriam

Irmos liturgilise patukahetsuskaanoni 6. laulust

Житейское море,
воздвигаемое зря напастей
бурею, к тихому пристанищу
Твоему притек, вопию Ти:
возведи от тли живот мой,
Многомилостиве.

Hädadest lainetava elumere
peale vaadates
tõttan ma Su vaiksesse sada-
masse ja hüüan Su poole:
päästa mu elu hukatusest,
Rohkeltarmuline!

Arhimandriit Sofroni palve lahkunute eest

Господи Иисусе Христе,
аще и согрешаем в безумии
нашем без меры и счета,
Но Ты, Господи Иисусе
Христе, Свет безначальный
и благодсти бездна сый,
помилуй и ущедри нас,
и даждь вечный покой
усопшим отцем и братием
нашим;
молим Ти ся, услыши и
помилуй.

Oh Issand Jeesus Kristus,
kui meie oma rumaluses
äramõõtmalt ja lugematult
pattu teeme,
siis Sina, kes Sa oled alguseta
Valgus ja headuse põhjatus,
heida armu ja ole helde meie
vastu,
ja anna igavest rahu meie uinu-
nud isadele ja vendadele;
me palume Sind, kuule meid ja
heida armu.

Tõlge eesti keelde isa Toomas Hirvoja

Veljo Tormis kirjutas teose „**Incantatio maris aestuosi**“ („**Tormise mere loits**“) 1996. aastal Soome ja Rootsi meeskooride tellimusel, kelle juhtide Matti Hyökki ja Robert Sundiga oli ta kohtunud 1995. aasta suvel Ljubljanas rahvusvahelisel IFMi kokkutulekul. Tekstiks on valitud katkend mereloitsust soome rahvuseeposest „Kalevala“. Kuna teos pidi tulema ettekandele nende kooride ühiskontsertidel nii Soomes kui Rootsis, siis otsustas Tormis teksti valida ladina-keelsest „Kalevalast“, et koorid oleksid „võrdses seisus“. Eesti-keelne pealkiri „Tormise mere loits“ moodustab ka toreda sõnade-mängu helilooja enda nimega. Veljo Tormis: „Meri on minu loomingus läbiv teema. Kord on need ainult vihjed mingis faktuuridetailis, kord laiemad merepildid. Paneb mu enda nimi mere tormama?“ Teos on pühendatud kooridele Orphei Drängar (Robert Sund) ja Ylioppilas-kunnan Laulajat (Matti Hyökki), kes olid dirigent Robert Sundi juhatusel 20. aprillil 1996 Tampere ka selle esiettekandjad.

Incantatio maris aestuosi / Tormise mere loits

Sõnad „Kalevalast“, tõlkinud August Annist (kirjakeelne vaste)

„Tule nüüd, Jumal, paati,
alusesse, armuline,
toeks tühisele mehele,
mehe väiksele vahvusele
neil laiadel vetel,
lagedail laineil!“

„Tõuka, tuul, paati,
aja vesi, venet,
anna arudele abi,

hoobadele hoogu
siin suurtel vetel,
lagedail laineil!“

Oli vähe aega,
Ukko, ülijumal,
pani tuuled puhuma,
maruilma möllama.
Tõusid tuuled puhuma,
marud märatsema.
Kangesti käis läänetuul,
lõõtsutas loodetuul,
edel puhus veel enam,
ida vingus ilgelt,
kagu karjus kurjalt,
põhi pahises pahasti.

„Vesi, pea oma poegi,
laine, oma lapsi rahusta,
Ahto, voogusid vaigista,
Vellamo, vete vägev,
teen ii, et vesi ei plärtsuks pardapuudele,
et ei käiks mu kaarte vahele!
Tõuse, tuul, taevasse,
üles pilvisse põgene,
soo juurde, sünni juurde,
oma hõimu, peresse!
Ära löö ümber puust paati,
ära murra männist vene!“

Arvo Pärdi „Fratres“ (ee ‘vennad’) on kirjutatud 1977. aastal ning kuulub nende paljude teoste hulka („Aliinale“, „Cantus“, „Tabularasa“ jt), mis sündisid plahvatuslikult pärast *tintinnabuli*-muusikale omase mõttemaailma ära tundmist. Algselt sündis „Fratres“ kolmehäälese muusikana, mille esituskoosseis ei olnud kindlalt fikseeritud. Teose esiettekandjad 1977. aastal Riias olid helilooja sõbrad ja mõttekaaslased vanamuusikaansamblist Hortus Musicus.

„Fratres“ eksisteerib ka kolmehäälese muusikana, millele on lisatud soolopilli variatsioonid. Viulile ja klaverile loodud teos valmis festivali Salzburger Festspiele tellimusel. Esimest korda kõlas see 1980. aastal samal festivalil Gidon ja Jelena Kremeri esituses ning nendele on teos ka pühendatud.

Vormilt on „Fratres“ variatsioonid, mille löike eraldavad korduvad löökpillide motiivid (löökpillideta koosseisu puhul aimatakse järele trummilikku häält). Teose jooksul kõlab üks ja seesama äratuntav teema, mis algab iga kord erinevalt kõrguselt. Muusikas on selgelt kuulda kolme häält: kahte äärmist, enamasti astmeliselt

liikuvat meloodiahäält ning keskel minoorse kolmkõla nootidel liikuvat *tintinnabuli*-häält. Neid saadab kogu teose vältel madal burdoon. Tehniliselt nõudlik soolopilli partii rõhutab muutuva ja püsiva omavahelist kontrasti. Arvo Pärtile omaselt valitsevad teose näilist lihtsust ranged matemaatilised reeglid, mis määravad ära häälte liikumise, meloodia ja fraaside pikkuse, taktimõõdu vaheldumise jpm.

Hiljem on Pärt „Fratrese“ muusika juurde korduvalt tagasi pöördunud ning teinud nii ansambliversioonist kui ka soolovariatsioonidega versioonist mitmeid seadeid väga erinevatele koosseisudele.

Veljo Tormise vokaalmuusika on alati lähtunud sõnadest – muusikaline lahendus ja meeleolu tulenevad tekstist. Rahvaluule kõrval on helilooja kasutanud mitmete luuletajate tekste. Tema kaasaegsete luuletajatega on tal olnud head kontaktid, neist kõige rohkem on ta teinud koostööd Paul-Eerik Rummo, Jaan Kaplinski ja Hando Runneliga. Veljo Tormise abikaasa Lea noorema venna Paul-Eerik Rummoga sai esimeseks tööks kantaat „Mahtra sõda“ (1958), kui luuletaja oli vaid 16-aastane. Tihedam koostöö algas 1962. aastal, kui Paul-Eerikul ilmus esimene luulekogu. Tormise „**Hamleti laulud**“ on loodud aastatel 1964–1965 ning põhinevad tol ajal üpriski uenduslikel tekstidel Paul-Eerik Rummo 1964. aastal ilmunud teisest luulekogust. Hamleti lõhestunud natuuri annab edasi koosseisu valik – kahele meeskoorile. Teine laul „Jah, alla!“ valmis varem, 1964. aastal, ja esimene pealkirjaga „**Meri tõmbus endasse**“ järgmisel aastal. Veljo Tormis on selgitanud esimese laulu ideed: „Siis ma jätkasin seda kahe koori printsipi. Üks on nagu loodusfoon ja teine väljendab Hamleti mõtteid sellel foonil.“ Esiettekandele töid laulud ENSV Riiklik Akadeemiline Meeskoor ja dirigent Kuno Areng Estonia kontserdisaalis 21. aprillil 1966. aastal. Seade keelpilliorkestrile on 2022. aastal teinud Rasmus Puur.

Hamleti laul nr 1

Paul-Eerik Rummo

Meri tõmbus endasse. On mõõn.
Luitel koltuv tormivahusõõn.

Kuule... mis seal kahab iilides
pahaendeliselt, hiilides?

Lõikehein, oh sõber, lõikehein.
Ning me kõrval seisab pilvesein.

Hirm on järsku. Viirastub, ennäe,
laps, kes lõikeheintes lõhub käe,

armastajapaar, kes kartmata
jookseb rannal, jalad katmata,

jalad katmata ja soontes tuulevein.
Lõikehein, oh sõber, lõikehein.

Jäta, jäta, lakka halamast,
ühtki pole rannal näha last,

kumbki pole paljajalu meist.
Miks ei lahku siiski valu meist?

Lõikeheinad jäigalt kahavad.
Kõik, kes lapseks jääda tahavad

lootuses, et pilv, see suur ja must,
eal ei riiva nende armastust, –

kõik need viivuks minus kohtusid,
viivuks nägin nende ohtusid,

viivuks taevaga läks segi maa,
viivuks mõistsin: enam ma ei saa

seista kõhkvel vaiki, seal kus peaks
halva lihtsalt kisendama heaks –

Lõikehein, oh sõber, lõikehein.
Ning me kõrval seisab pilvesein.

Luitel koltuv tormivahusõõn.
Meri tõmbus endasse. On mõõn.

Arvo Pärdi sooloflöödipala „**Estländer**“, nagu ka klaveripala „Für Anna Maria“, on loomine tõuke saanud ühe lapse palvest saada endale esitamiseks lugu. Teos valmis helilooja vanema poja Immanueli algkooliaegsele flööti õppivale klassiõele Frauकेle sünnipäevaks. Viimistletuma ja ka keerukamana leidis teos oma lõpliku kuju 2006. aastal seoses kirjastuse Universal Edition (UE) sooloflöödikogumiku „Flute Project“ (2007) väljaandmisega. Kogumiku initsiaatorid olid neli flötisti neljast mainekast orkestritest (Concergebouw Orchestra, Chicago Symphony Orchestra, Berlin Philharmonic Orchestra ja Tokyo Philharmonic Orchestra) ning koostöös UEga telliti sooloflööditeosed viielt heliloojalt. Versioon sooloviulile valmis 2009. aastal UE samalaadse viiulikogumiku tarbeks.

Teos on pealkirja ja $\frac{3}{4}$ taktimõõdus tantsulise karakteri saanud austria rahvatantsu ländleri (ländler) järgi, kuid pealkirja

sõnademänguga annab helilooja viite oma sünnimaale Eestile ('Estländer' – ee 'eestimaalane') ning eesti rahvatoonis meloodiaga muudab teose eesti tantsuks.

Veljo Tormise sopranile ja segakoorile loodud „**Sinikka laul**“ põhineb kirjutamata jäänud ooperi „Lalli“ muusikalisel materjalil. 1990. aastate alguses valmis ooperi jaoks Eino Leino näidendi „Lalli“ baasil koostatud soomekeelne libreto, mille tegi Soome üks oma aja tuntum lavastaja Sakari Puurunen koostöös Lea ja Veljo Tormisega. Veljo Tormis jõudis ooperi muusikaga 1991. aastal vaid alustada, valmis esimese pildi viis numbrit (algusest kuni taktini 18), kuni töö infarkti tõttu sama aasta suvel katkes. Sama materjali ainetel on Tormis hiljem kirjutanud peale Sakari Puurunenile pühendatud „Sinikka laulu“ (1991/1996) veel ansamblile The King's Singers loodud teose „Piiskop ja pagan“ (1992). Tõnu Kaljuste ja Nargenfestivali palvel lõpetas Tormise alustatud ooperi helilooja Rasmus Puur ning esiettekanne toimus eelmisel aastal Birgitta festivalil.

Sinikka on ooperis talupoeg Lalli ja tema naise Kerttu tütar, kes püüab ristisõdade ajal toime tulla isa sundristimisele jõulise vastuseisuga ning omaenda hirmuga karistada saada ning kaotada armastatu. „Sinikka laul“ kõlas esimest korda Estonia Seltsi segakoori ja dirigent Heli Jürgensoni esituses 22. aprillil 1998 Mustpeade majas. Tänaasel kontserdil tuleb esitusele Tõnis Kõrvitsa seade viiulile ja keelpilliorkestrile.

Sinikka laul

Sõnad Eino Leino, tõlkinud Debora Vaarandi

Kaks on paati tuule kanda
piki Lemmenlahe randa,
kuu kaob pilvede varju.

Toone paati, paati sünka,
kergitavad lainerütkad;
kuu kaob pilvede varju.

Unepaadil purjed väetid,
vappub, vangub, maha jääbki;
kuu kaob pilvede varju.

Olgu heal või kurjal päeval
Toone sünet paati näen ma;
kuu kaob pilvede varju.

Kunas heljun õnnetiivul?
Kahekesi õhtuviivul.
Kuu kaob pilvede varju.

Arvo Pärdi „Silouan’s Song“ on üks nendest instrumentaalteostest, mille aluseks on tekst – venekeelne palve. Teksti autor on püha Siluan (1866–1938) – Vene päritolu munk Athose mäelt, kelle tekstile on Pärt loonud ka ühe oma peateose „Adam’s Lament“. Siluani mõtted on üles kirjutatud ja raamatuna välja andnud tema õpilane, Essexis asuva Ristija Johannese kloostri asutaja arhimandriit Sofroni (Sahharov, 1896–1993), kellega heliloojal on olnud ka isiklik kokkupuude. Keelpilliorkestriteos alapealkirjaga „My soul yearns after the Lord ...“ (‘Mu hing igatseb Issanda järele ...’) ongi pühendatud arhimandriit Sofronile ja tema kloostrivendadele.

Teose muusika, nii meloodiakujundus kui rütm lähtuvad Pärdi *tintinnabuli*-teostele iseloomulikult tekstist, mistõttu võiks seda muusikat ka laulda. Äärmiselt askeetlik ja taandatud kõlapilt annab edasi selle siira poeetilise teksti sõnumit.

Teose esiettekanne toimus 1991. aasta juulis Rättvikis Rootsis festivalil „Musik vid Siljan“, kus Arvo Pärt oli selle aasta festivali helilooja. Teosest on 2012. aastal valminud ka versioon kaheksale tšellole.

Silouan’s Song

Püha Siluani palve „Скучает душа моя о Господе“ raamatust „Staarets Siluan“ II osa (koostanud arhimandriit Sofroni, 1991)

28

Скучает душа моя о Господе,
и слезно ищу Его. Как мне
Тебя не искать? Ты прежде
взыскал меня, и дал
мне насладиться Духом
Твоим Святым, и душа моя
возлюбила Тебя.

Ты видишь, Господи, печаль
мою и слезы... Если бы Ты
не привлек меня Своею
любовью, то не искал бы
я Тебя так, как ищу, но Дух
Твой дал мне познать Тебя,
и радуется душа моя, что Ты
мой Бог и Господь, и до слез
скучаю я по Тебе.

Mu hing igatseb Issanda järele,
ja pisarais otsin Teda. Kuidas
ma saaks Sind mitte otsida?
Sina otsisid mind enne üles ja
lasid mul nautida Sinu Püha
Vaimu, ja mu hing hakkas Sind
armastama.

Sa näed, Issand, mu kurbust ja
pisaraid ... Kui Sina poleks mind
ligi tõmmanud oma armas-
tusega, siis ei otsiks ma Sind
nõnda, kui otsin, aga Sinu Vaim
andis mulle Sind tunda, ja mu
hing rõõmustab, et Sina oled
mu Jumal ja Issand, ning pisa-
rateni igatsen ma Sinu järele.

Tõlkinud isa Toomas Hirvoja

„**Raua needmise**“ (1972) kirjutamise eel oli **Veljo Tormisel** võimatus palju viibida Eesti Kirjandusmuuseumi rahvaluuleosakonnas, kust sai tööde jaoks ainest otsida. Teda hakkasid huvitama loitsu teema ja šamanismi alged eesti rahvaluules. Seal nägi ta soome

kirjanduse ajaloo esimest köidet, milles oli joonistus šamaanist loitsimas trumm käes, millest tekkis tahtmine kasutada seda teemat ka eesti muusikas, teha koorile midagi loitsutaolist koos trummiga. „Kalevalast“ leidis ta raua tegemise ja needmise loitsu ning sai „Kalevala“ tõlkijalt August Annistilt ka eestikeelse teksti. Eesti luuletajad Paul-Eerik Rummo ja Jaan Kaplinski aitasid Tormisel seda kaasajastada ning lisada sinna rohkem protestivaimu. Vastuhaku tahe ja manamise vajadus tekkis nõukogudeaja jaburates oludes. Tormis esitas teose Tallinna Kammerkoori 10. aastapäeva puhul korraldatud lauluvõistlusele, kus teose liigse sõjavastasuse tõttu jäi helilooja esimesest preemiast ilma. Kahjuks peame tõdema, et teose sõnum on aktuaalne ka tänapäeval. Veljo Tormis: „See kooristseen põhineb ühel paljudest „Kalevala“ loitsudest. Neatakse rauda kui relva ja hävitusvahendit. Raud sümboliseerib meid ümbritsevat kurjust. Kurjus tuleb võita. Et saada mingi asja üle võimu, on aga vaja teada tema päritolu ja sünnilugu. See ongi tõestatud „Kalevalas“. Sealt saadud tekstile on nüüdsed poeedid Paul-Eerik Rummo ja Jaan Kaplinski lisanud raua kui hävitusvahendi sünonüüme tänapäevast. Me peame oskama elada rauaga ühe ja ainu-kese maa peal. Me peame valitsema enda loodud raua üle.“

Tänaasel kontserdil kõlab Rasmus Puuri seade viiulile ja keelpilli-orkestrile.

Raua needmine

Sõnad „Kalevalast“, seadnud ja täiendanud August Annist, Paul-Eerik Rummo ja Jaan Kaplinski (kirjakeelne vaste)

Neetud raud, kuri raud,
liha sööja, luu pureja,
süütu vere valaja!
Kust said kurjaks, kangeks,
üleliia ülbeks?

Ole sa neetud, raud!
Tean ma su sõgedat sündi,
arvan su õelat algust!

Käisid kolm ilmaneitsit,
tulist taeva tütart,
lüpsid maale rinda,
soo peale piima.
Üks lüpsis musta piima,
sellest sai raud pehmuse;
teine valget valas,
sellest tehtud on teras;
kolmas veripunast,
sellest tuli ilma malm.

Neetud raud, kuri raud,
Ei olnud sa siis veel suur,
ei suur ega uhke,
kui sind soos solgutati,
vedelas väntsutati.

Ole sa neetud, raud!
Tean ma su sõgedat sündi,
arvan su õelat algust!

Hunt jooksis mööda sood,
karu komberdas rabas,
Kasvasid raudsed orad
hundi jalgade jälile,
karu käppade kohale.

Neetud raud, laukalaps,
rabarooste, pehme piim!
Kes su küll vihale käskis,
kes pani pahale tööle?

Surm sõitis mööda sood,
taud mööda talveteed,
leidis soost terasetaime,
laukast raua rooste.
Nii kõneles suur surm,
tapja taud tähendas:
siin saab surma sepipada!
Mäe all männikus,
põllul küla servas,
talu aitade taga:
siin saab surma sepipada,
siia ahju ma asetan,
siia tõstan lõõtsad laiad,
hakkan rauda keetm,
raua roostet lõõtsutama,
rauda tigidaks tampima.

Raud, vaene mees, värises,
värises ja võbises,
kuulis, kui tuld nimetati,
tule kurja kutsumist.

Ole sa neetud, raud!
Ei sa olnud siis veel suur,
ei veel suur, ei uhke,
kui sa ääsil ägasid,
vasara all vingusid.

Taat, see ahjul jorises,
rauda rasvana venis,
ila kombel valgus,
veeres ääsilt alla,
voolates kõrvetavast tulest.

Veel oled sa, raud, pehmekene.
Miks sind karastatakse,
teraseks tehakse?
Toodi ussilt ila,
mustalt maolt mürki.
Ei see raud kuri olekski
ilma usside ilata,
mao musta mürgita.

Taat, see ahjul jorises:
Varja nüüd vägev Looja,
kaitse kaunis Jumal,
et ei kaoks kogu see inimkond,
ema laps jäljetult kaoks,
Looja loodud elu,
Jumala alustu.

Uued ajad. Uued jumalad.
Kahurid, lennukid, kuulipildujad,
tankid, lennukid.
Uus raud ja teras,
uhiuued targad, täpsed, vägevad
tapjad, automaatsete sihtimiseseadmetega,
tuumalaengut kandvad,
tõrjerelevadele kättesaamatud
raketid.

Noad, odad, kirved, taprid, saablid,
lingud, tomahawkid, bumerangid,
rangid, ammud nooled, kivid, kaikad,
küüned, hambad, liiv ja sool,
tuhk ja tõrv, napalm ja süsi.

Uus ja kõige kaasaegsem tehnika,
elektroonika viimane sõna,
valmis liikuma igasse punkti, kõrvalekaldumatult
sihti tabama,
peatama, rivist välja lööma, hävitama,
võitlusvõimetuks tegema,
haavama, teadmata kaotama,
tapma,
tapma raua, terase, kroomi, titaani,

uraani, plutooniumi
ja paljude teiste elementidega!

Ole sa neetud, raud,
mõõga ja sõja sünnitaja,
sina teras, nurjatud tõust!

Ole sa neetud, raud,
Oleme ühest soost,
ühest seemnest siginenud,
sina maast, mina maast,
mustast mullast me mõlemad,
ühe maa peal elame,
ühe maa sees kokku saame,
maad meil küllalt siis mõlemal.

Arvo Pärt – Cantus Benjamin Britteni mälestuseks

5. detsembril 1976 kuulis Arvo Pärt raadiost Benjamin Britteni surmateadet ning see puudutas teda sügavalt. Helilooja on öelnud: „Olin äsja Britteni enda jaoks avastanud. Just enne ta surma olin ta muusika harukordset puhtust hindama hakanud – puhtust, mis on võrreldav Guillaume de Machaut' ballaadidega. Ja lisaks sellele olin pikka aega tahtnud Britteniga isiklikult kohtuda – ja nüüd polnud see enam võimalik.” Samal ajal oli Pärdil valmimas eleegiline orkestriteos, mille ta otsustas pühendada lahkunud kolleegi mälestuseks austusest ja armastusest tema loomingu vastu.

„Cantuse“ avab kolm kellalööki, misjärel alustavad viiulid kõrges registris laskuvat a-moll helirida. Iga järgmine keelpillirühm astub sisse oktav allpool ning alustab oma laskuvat helirida poole aeglasemas tempos, nn proportsioonikaanonis. Nõnda moodustub viis eri registris ja erinevas tempos liikuvat meloodiakihti, mida saadavad *tintinnabuli*-hääled. Pikkamisi langevad heliread loovad lõputu aegluubis langemise, rahu ja kurbuse tunde. Teose lõpuks suubub kõik ühte punkti – hääled jõuavad ükshaaval madalasse registrisse a-moll kolmkõlla. Teos tervikuna meenutab nagu üht suurt kadentsi, mille kestev pingeline justkui ei tahakski laheneda.

„Cantuse“ esiettekande tegi Eesti Riiklik Sümfooniaorkester Eri Klasi juhatusel 7. aprillil 1977. aastal Tallinnas, kuid juba 1978. aastal plaaniti teos ette kanda BBC Sümfooniaorkestriga Londoni Southbank Centre'is Gennadi Roždestvenski juhatusel. Kuna aga nõukogude võimu esindajad keelasid heliloojal Inglismaale sõita, jättis Roždestvenski protestist ettekande ära, mis omakorda tekitas skandaali rahvusvahelises meedias. Aasta hiljem sai helilooja siiski loa sõita ning „Cantuse“ ettekanne toimus samas koosseisus festivalil BBC Proms.

Nüüdseks on „Cantusest“ saanud üks populaarsemaid teoseid Pärdi loomingus.

Veljo Tormis kirjutas 1998. aastal segakoorilaulu „**Kuulmata kuskil kumiseb kodu**“ Ernst Enno luuletusele, millele ta sattus peale aastaid tagasi ajalehes Edasi ning oli selle mõeldes oma abikaasale tal-
lele pannud. Tõuke kirjutamiseks sai ta, leides oma loomenimekir-
jast 1948. aastal ühele noorele neiule Lyle kirjutatud romansi „Noore
suve muinasjutt“, mis oli samuti Ernst Enno sõnadega. Heliloojate
Liidu noortesektsioonis oli sellele laulule antud hinnang: „Sobib
ümbertöötatult“. 50 aastat hiljem otsustas Tormis seda soovitus-
järgida, seadis algselt häälele ja klaverile loodud soololaulu ümber
segakoorile ning kirjutas juurde veel teisegi laulu, mille pühendas
abikaasa Leale. Nii sündis „Kaks laulu Ernst Enno sõnadele“. Tormis:
„Nii et kaks niisugust teost kõrvuti, üks on varasema noorepõlve
meenutus ja teine kogu elu meenutus tagantotsa.“

Kuulmata kuskil kumiseb kodu

Ernst Enno

Kuulmata kuskil kumiseb kodu
enese taga, sügaval sees,
tähtede säras kurgede rodu
lõunasse lendab kõrgel ees.

Kus on su hommik, kus on su lõuna,
sügaval ise, kitsas on maa,
igatsus kuskil, igatsus sinna,
kutse sind valdab, kuhu ei saa.

Kuulmata kuskil kumiseb kodu
enese taga, sügaval sees –
tule, oh tule! luikede rodu
mustavalt merelt meelitab ees.

Kostavad kured: magada vaja,
vastavad aulid: siin on hää,
lainetes sulin ees nagu taga -
igatsus lasub, raske on pää.

Kuulmata kuskil kumiseb kodu
enese taga, sügaval sees,
mustaval merel luikede rodu -
kuulmata kuskil kumiseb kodu,
tule, oh tule! hüüab kõik ees.

Foto: Kaupo Kikkas

Hans Christian Aavik on üks väljapaistvamaid Eesti viiuldajaid, kes on oma mitmekülgse stiili ning selgelt eristatava kõlaga silma paistnud nii Eestis kui ka mitmel pool Euroopas. Ta on Carl Nielsen nimelise rahvusvahelise konkursi (Carl Nielsen International Competition 2022) 1. preemia laureaat. Peale kahe eripreemia (parim kohustuslik pala – Jesper Koch Maze; Odense Sümfooniaorkestri eripreemia) sõlmiti temaga leping Orchid Classicu poolt ning järgnevatel hooaegadel on ta tihe külaline parimate Skandinaavia orkestrite ees. Hans Christian pälvis 2022. aastal Eesti Kultuurkapitali helikunsti sihtkapitali aastapreemia laureaadi tiitli; Saksamaa ühe tippfestivali Usedomi Muusikafestivali prestiižse muusikapreemia ning Eesti Interpreetide Liidu aasta Interpreedi laureaadi tiitli. Tema viimaste saavutuste seast võib välja tuua I preemia solistide kategoorias rahvusvahelisel konkursil „Cadenza Contest“, I preemia 3. Läszlò Spezzaferri rahvusvahelisel muusikakonkursil, I preemia ning neli eripreemiat Eesti keelpillimängijate konkursil, laureaaditiitli ning eripreemia Polytechnische Gesellschaft Frankfurt am Maini kammermuusikakonkursil ning diplomi koosseisus „Duo Hommage“ (viul/klaver) Ilmari Hannikaineni klaverikammermuusika konkursil Jyväskylä, Soomes.

Hans Christian Aavik alustas viiulimänguga 5-aastaselt Tabasalu muusikakoolis (õp Piret Kreek) ning jätkas õpinguid Tallinna Muusikakeskkoolis õpetaja Kaido Välja juhendamisel. Aastast 2017 õppis ta Saksamaal Frankfurdis (Hochschule für Musik und Darstellende Kunst Frankfurt am Main) prof Erik Schumanni viiuliklassis ning kammermuusikat prof Angelika Merkle juures. Aastast 2021 õppis ta ka täiendavalt Viinis (Musik und Kunst Privatuniversität der Stadt Wien) maestro Julian Rachlini ning prof Evgeni Sinaiski juures. Hans Christian on täiendanud end Christoph Eschenbachi, Steven Isserlise, Kirill Gersteini, Gerhard Schulzi, Sophia Rahmani, prof Kolja Blacheri, Antoine Tamestit', Alexey Semenenko, Kerson Leongi, prof Stephan Picardi, Mi-Kyung Lee, prof Jonathan Aneri, prof Heime Mülleri, Florian Dondereri, prof Mikhail Gotsdineri, prof Robert Rozeki, Junio Kimaneni, Evan Rothsteini, prof Jan Repko ja paljude teiste meistriklassides.

Aastal 2021 andis Hans Christian välja oma debüütplaadi „Aeternus“ koos pianist Karolina Aavikuga. 2023. aastal ilmub Hans Christiani Aaviku ning Karolina Aaviku *live*-kontsertsalvestus maailma suurima plaadifirma Deutsche Grammophoni uues sarjas „Rising Stars“ platvormil STAGE +

Solistina on esinenud Hans Christian nii Eesti Riikliku Sümfooniaorkestri, Stuttgarti Kammerorkestri, Kopenhaageni Filharmoonikute, Odense Sümfooniaorkestri, Tallinna Kammerorkestri, Tallinna Muusikakeskkooli sümfooniaorkestri, Tartu Ülikooli sümfooniaorkestri, Vanemuise sümfooniaorkestri, Ilmenau Tehnikaülikooli

sümfooniaorkestri (Saksamaa), Harjumaa Sümfooniaorkestri, Pärnu Linnaorkestri, Läänesaarte Kammerorkestri ning Jyväskylä Sümfooniaorkestri ees ning teinud koostööd dirigentidega, nagu Ville Matvejeff, Nikolaj Szeps-Znaider, Olari Elts, Risto Joost, Daniela Musca, Arvo Volmer, Kaspar Mänd, Edoardo Narbona, Andres Kaljuste, Mikk Murdvee, Henri Christofer Aavik, Jüri Alperten, Lauri Sirp, Martin Sildos.

Hans Christian Aavik mängib Eesti Pillifondi ning perekond Sapožnini lahkelt loal Giovanni Paolo Maggini viiulil (valmistatud ca. 1610 Brescias, Itaalias) ning Victor Fétique poognal (valmistatud ca. 1930 Prantsusmaal).

Alates 2022. aastast on Hans Christian Aavik Villa Musica Rheinland-Pfalzi stipendiaat ning 2021. aastast Deutschlandstipendiumi stipendiaat. Alates 2019. aastast toetab teda ühing Yehudi Menuhin Live Music Now Frankfurt am Main.

VHK keelpilliorkester on 26-liikmeline Vanalinna Hariduskolleegiumi muusikakooli õpilastest koosnev orkester, mis loodi 1996. aastal. Orkestris musitseerivad noored vanuses 14–20 ning repertuaar koosneb pea ainult eesti muusikast, alates Cyrillus Kreegist, Heino Ellerist ja Veljo Tormisest kuni Tõnu Kõrvitsa, Margo Kõlari ja Pärt Uusbergini. VHK keelpilliorkestril on hooajas umbkaudu 30 ülesastumist ning seda üle Eesti ja vahel ka välismaal – viimati käidi 2020. aasta veebruaris Brasiilias.

Orkester on koostööd teinud mitmete inspireerivate muusikutega eri žanreist, alates Riivo Kallasmaast, Johan Randverest, Marten Altrovist, Theodor Singist, Reinut Tepist, lõpetades Mari Kalkuni, Liisi Koiksoni, Mari Jürjensi, Jaan Pehki ja Jarek Kasariga. Orkestriga töötavad ka tunnustatud interpreedid Triin Veissmann, Mari Targo, Linda-Anette Verte, Tiina Petrov, Rain Vilu ja Villu Vihermäe. Alates 2015. aastast on orkestri dirigent Rasmus Puur.

Rasmus Puur on lõpetanud Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia kompositsiooni erialal (õppejõud Tõnu Kõrvits, René Eespere) ning õppis ka dirigeerimist Tõnu Kaljuste juures.

Rasmus Puuri loomingut on esitanud pea kõik Eesti professionaalsed kollektiivid (sh ERSO, Tallinna Kammerorkester, Rahvusoperi Estonia orkester, Vanemuise sümfooniaorkester, Pärnu Linnaorkester, Nargenfestivali orkester, Eesti Filharmoonia Kammerkoor, RAM) ning paljud harrastuskollektiivid. Suuremate tööde hulgas on 2017. aastal valminud ja Eesti Vabariigi 100. aastapäevaks loodud ooper „Pilved värvid“, mis esietendus Rahvusoperis Estonia. Tema teine ooper, Veljo Tormise alustatud „Lalli ehk Mere keskel on mees“ (2020)

Foto: Rene Jakobson

esietendus 2022. aastal Birgitta festivalil. Ta on loonud teatri-muusikat Tallinna Linnateatris, Eesti Draamateatris, Ugala teatris, Rakvere teatris ja Kinoteatris / Nargen Operas. Puur on ka hinnatud arranžeerija ja orkestreerija (sh Jarek Kasari / Uku Uusbergi ooper „Katuselt“, Priit Pajusaare ooper „Prints ja kerjus“ ja muusikal „Lotte unenäomaailmas“).

Rasmus Puur on olnud muusikaline juht ja dirigent ooperi „Katuselt“ lavaletoomisel (N099/Põhuteater) ning muusikals „Shrek“ (NUKU). Ta oli 2017. aasta XII noorte laulu- ja tantsupeo „Mina jään“ ideekavandi autor (koos Veiko Tubinaga) ja peadirigendi assistent. 2019. aastal oli Puur Eesti Vabariigi 101. aastapäeva kontsertaktuse muusikaline juht ja XXVII laulupeo „Minu arm“ segakooride liigidirigent.

Aastast 2015 on Rasmus Puur Vanalinna Hariduskolleegiumi keelpilliorkestri dirigent. 2021. aasta oktoobrist on Puur Eesti Vabariigi presidendi kultuurinõunik.

Puur on pälvinud mitmeid tunnustusi, teiste seas Eesti Kultuurkapitali rahvakultuuri sihtkapitali aastapremia (2017), Veljo Tormise stipendium (2020), Tõnu Kaljuste stipendium (2021), LHV heliloomingu „Au-Tasu“ (2021), Vabariigi Presidendi noore kultuuri- tegelase preemia (2021).

4. september kell 18, Pärnu Eliisabeti kirik
5. september kell 18, Viljandi Pauluse kirik
10. september kell 19, Tallinna Oleviste kirik

JA MA KUULSIN HÄÄLE ...

Ansambel Vox Clamantis

Kristjan Kannukene (viola)

Johannes Sarapuu (tšello)

Anto Õnnis (löökpillid)

Kunstiline juht ja dirigent **Jaan-Eik Tulve**

David Lang

- **just** (2014) kolmele lauljale (SSA), violale, tšellole ja löökpillidele
- **the sense of senses** (2021) kahele sopranile, kahele aldile, kahele tenorile ja kahele bassile

Arvo Pärt (1935)

- **O Holy Father Nicholas** (2021) segakoorile *a cappella*

David Lang (1957)

- **let me come in** (2021) sopranile, löökpillidele, violale ja tšellole
- **we were** (2021) kahele sopranile, aldile ja kammerkoorile

38

Arvo Pärt

- **Zwei Beter** (1998) naiskoorile *a cappella*

David Lang

- **for love is strong** (2008) segakoorile *a cappella*

Arvo Pärt

- **Ja ma kuulsin hääle ...** (2017) segakoorile *a cappella*

9. september kell 19, Arvo Pärdi Keskus

JA MA KUULSIN HÄÄLE ...

Ansambel Vox Clamantis

Tähe-Lee Liiv (klaver)

Kristjan Kannukene (viola)

Johannes Sarapuu (tšello)

Anto Önnis (löökpillid)

Kunstiline juht ja dirigent **Jaan-Eik Tulve**

David Lang

- **just** (2014) kolmele lauljale (SSA), violale, tšellole ja löökpillidele

Arvo Pärt

- **Ja ma kuulsin hääle ...** (2017) segakoorile *a cappella*

David Lang

- **the sense of senses** (2021) kahele sopranile, kahele aldile, kahele tenorile ja kahele bassile

Arvo Pärt

- **Zwei Beter** (1998) naiskoorile *a cappella*

David Lang

- **we were** (2021) kahele sopranile, aldile ja kammerkoorile

39

Arvo Pärt

- **O Holy Father Nicholas** (2021) segakoorile *a cappella*

David Lang

- **let me come in** (2021) sopranile, löökpillidele, violale ja tšellole
- **for love is strong** (2008) segakoorile *a cappella*

Arvo Pärt

- **Vater unser** (2005/2011) sopranile ja klaverile

Ansambel Vox Clamantis toob oma kavas Arvo Pärdi koorimuusika kõrvale Ameerika Ühendriikide ühe tuntuma ja enim esitatud helilooja **David Langi** värsket vokaalloomingu. Rohkelt tunnustusi saanud David Langi muusika tugineb sügavalt klassikalisel traditsioonil, kuid samal ajal loob ta pidevalt uusi vorme. Viljaka heliloojana on tema teoste kataloog mitmekesine, sisaldades oopereid ja muusikat teatrile, orkestri-, kammer- ja sooloteoseid. Lang on loonud muusikat filmidele, nende seas itaalia režissööri Paolo Sorrentino linateosed. Tema muusikat kasutatakse regulaarselt balleti ja nüüdistsu teostes kogu maailmas. Tuntud on ta ka kui legendaarse nüüdismuusikaansambli Bang On A Can kaasasutaja. Paljud David Langi teosed püüavad laiendada muusikalise virtuoossuse definitsiooni – näiliselt lihtsad teosed võivad olla keerukad mängida ja nõuda suurt kontsentratsiooni nii esitajatelt kui ka kuulajatelt. Tema looming on mõjutatud minimalistlikest vormiprintsiipidest ning aluseks on võetud matemaatilised struktuurid, 2000ndate teostes on tunnuslik eeterlik, hüpnootiline helikeel, mida organiseerivad samuti teatud algoritmid. Lang on öelnud, et tema muusikas peab olema struktuur: „Skelett on see, mis looma püsti hoiab. Mida see loom seljas kannab, mind tegelikult ei huvita.“ Teoses eelistab ta säilitada ühte muusikalist seisundit.

2022. aastal koostatud kogumik „song of songs“ ühendab endas peamiselt 2021. aastal loodud laule, mille tekstide loomisel on helilooja saanud inspiratsiooni piibli „Ülemlaulust“ ehk „Laulude laulust“, mis on teine võimalik pealkirjatõlge. Langi laulud on igatsevad, intiimsed pildid armastusest kesk ilu ja rahu. Laul „we were“ on kirjutatud ansamblile Vox Clamantis, kes toob Pärdi päevadel selle Eesti publiku ette esimest korda. Kogumiku idee tuli koreograaf Pam Tanowitzilt, kes soovis teha lavastust, mis põhineks piibli „Laulude laulu“ tekstil. Lang kaardistas „Laulude laulu“ tekstist neli erinevat suunda ning koostas oma muusika jaoks uued tekstid. Iga suuna puhul on originaaltekstile rakendatud erinev kirjanuslik filter ja iga suund püüab keskenduda paradoksile, et judeo-kristlaste jaoks on see tekst ühtaegu kahe armastaja kogemuse sensuaalne kirjeldus, samal ajal aga ka Jumalaga suhte sügav vaimne uurimusetk. Lang: „Loodan, et selle sügava ja võimsa teksti uurimisega erinevatest külgedest võivad need erinevad laulud kokku tooduna avada originaalteksti emotsionaalset ja vaimset jõudu.“

Tsükli esiettekanne toimus New Yorgi osariigis Annandale-on-Hudsoni külakeses 1. juulil 2022. aastal. Kogumik sisaldab viit laulu: „just“, „let me come in“, „the sense of senses“, „we were“ ja „for love is strong“. David Lang on iga laulu juurde andnud järgneva selgituse:

„**just**“ on muusika tekstile, mille ma tegin „Laulude laulust“ teatud asju avastades. Originaaltekst on enesestki mõista vanadest juudi raamatutest leiduvast kõige kirglikum ja erootilisem ning on alati kummaline seda piiblist kohata. 2008. aastal kirjutasin ma

kooriteose „for love is strong“, mille jaoks ma tegin sarnase teksti „Laulude laulu“ põhjal, püüdes sõnade abil mehe ja naise suhte kaudu näha inimese ja Jumala suhet. Juudi traditsiooni kohaselt on „Laulude laul“ metafoor meie kirele lgavese järele, seega muutuvad sõnad ise väga oluliseks.

Mind on alati huvitanud selle teksti juures see, et „Laulude laulus“ on mehel ja naisel tunnused, nad märkavad asju teineteise juures, omavad asju, neil on ihaldusväärseid jooni. Inimestevahelises armastuses poleks see üllatus.

Inimese ja Jumala vahelises armastuses võib see aga tähendada, et selles tekstis on vihjeid Jumala enda omaduste olemusele ja märke selle kohta, kuidas need võivad meid kõita. Oma tekstis loetlesin mehe ja naise kõik iseloomulikud või neile kuuluvad asjad. Et selgitada, kes räägib, alustasin iga mehe fraasi sõnadega „vaid sinu“ ja iga naise fraasi sõnaga „ja minu“. Huvitav on see, et jagatud armastusest kõnelevas tekstis on ainult seitse korda sõna „meie“.

„just“ on pühendatud minu sõpradele Amy Podmore'ile ja Frank Jacksonile.“ Esiettekanne toimus 24. oktoobril 2014 Iirimaa Droghedas, esitajad Garth Knox Saltarello Trio ja Trio Medieval.

„**the sense of senses**“ jutustab loo, käivitades pidevalt meie meeli. Armsamad näevad viinapuid ja viinapuuaeda, nad tunnevad viiruki ja mürri lõhna, nad maitsevad mett ja veini. Meie seosed looga sügavnevad detailide tõttu, mida kirjeldatakse meile sellisel viisil, et me ise suudame näha, tunda lõhna ja maitset.

Ma tahtsin kataloogida kõiki meeli tekstis, nii et ma filtreerisin välja kõik, välja arvatud selle, mida sai näha, kuulda, haista, tajuda ja maitsta, ning hoidsin neid sellises järjekorras, nagu need on loos mainitud. Eemaldasin iseloomuomadused või kehaosad, mis võib avaldada rääkija sugu, ja siis muutsin meelte järjekorra nii, et kõik nähtavad asjad oleksid koos, kõik kuuldavad, kõik tunnetatavad asjad jne. Seejärel ma järjestasin meeled kaugelt lähemale – nägemisest helini, lõhnani, tundeni, maitсени –, et tunneksime meelte jõudu kasvamas ja intensiivistumas, kui need meile lähemale tulevad.“

„**let me come in**“ on kirjutatud sopran Angel Blue'le Los Angelese Ooperi ja Bardi kolledžis asuva Fisheri Keskuse kaastellimusel. Selle laulu kirjutamiseks ma alustasin King Jamesi piibli versioonis „Laulude laulu“ teksti ühest värsist, milles naine ootab oma armsama koputust uksele.

5:2 „Ma uinusin, aga mu süda oli ärkvel. Kuule! Mu kallim koputab: „Ava mulle, mu õeke, mu kullake, mu tuvike, mu süütuke! Sest mu pea on täis kastet, täis ööpiisku mu kiharad.“

Armastan ootamise tunnet, et midagi ilusat hakkab juhtuma, hetke ootusärevus, ja ka seda, et jutustaja pole veel nii kaugele jõudnud, et uks avaneks – ootamise tundlikkus on palju võimsam naise ja ka meie jaoks, kui tegelik füüsiline kohtumine.

mida te ei saa näha, tunda ega teada, võrreldes neid asjadega, mida saate. Oma teksti jaoks võtsin kõik originaalteksti võrdlused – iga metafoori, iga võrdsuse – ja loetlesin need, alustades sõnaga „kui”. Pealkiri pärineb ühest viimastest võrdlustest – „sest arm on vägev kui surm” – see kõik kokku tundub liiga hirmutav, et rääkida ainult inimestevahelistest suhetest.“

„for love is strong“ on kirjutatud plaadi „the little match girl passion“ jaoks. Esiettekanne toimus 28. oktoobril 2008 Taanis Ars Nova Copenhageni esituses.

Arvo Pärdi *a cappella* kooriteos „**O Holy Father Nicholas**“ („Oo, püha Nikolaus“) on loodud Püha Nikolause kiriku avamise puhul New Yorgi maailma kaubanduskeskuse *ground zero* alal. Teose esiettekanded toimusid mõned kuud varem, 2021. aasta 31. oktoobril ja 1. novembril New Yorgi Metropolitan muuseumis Artefact Ensemble'i ja dirigent Benedict Sheehani esituses.

Püha Nikolause kirik hävis täielikult 2001. aasta 11. septembri terrorirünnakutes. Kaks aastakümnet hiljem algse asupaiga vahetus läheduses avatav uus pühakoda ei ole mõeldud tegutsema ainult õigeusu kirikuna, vaid ka konfessioonideülese rahvusliku pühamuna (National Shrine), mis on avatud palveränduritele üle kogu maailma.

Arvo Pärt: „Püha Nikolause kiriku taasavamine *ground zero*'l – nullpunktis –, kus pühakute ja ohvrite säilmed on tuhas üheks saanud, on väga eriline sündmus kogu kristlikule maailmale. Olen tänulik, et minu muusika saab olla osa sellest sündmusest.“

Uue kooriteose tellisid heliloojalt Nektarios S. Antoniou ja Schola Cantorumi koor ning Metropolitan muuseum. Selle aluseks on ingliskeelne palvetekst, mis pärineb õigeusu liturgiast, püha Nikolaus Imetegija mälestuspüha pealaulust. Sama teksti on Arvo Pärt kasutanud ka varem – kooriteose „Triodion“ kolmandas osas ning venekeelsena teoses „Alleluia-Tropus“.

„**Zwei Beter**“ on Arvo Pärdi 1998. aastal kirjutatud saksakeelne *a cappella* naiskoorilaul. Teose aluseks on Luuka evangeeliumi 18. peatüki salmid 9-14, mille sisuks on tähendamissõna variserist ja tõlnerist: variser, kes oma tegudega kiitles, ei leidnud Jumala silmis armu, kuid tõlner, kes tunnistas oma pattu, mõisteti õigeks.

Pärdi „Zwei Beter“ on kui piiblliloo muusikaline ümberjutustus. Kontrastsed muusikalised kujundid annavad ilmekalt edasi sündmusi ning variseri ja tõlneri erinevaid karaktereid. Erilise väljendusjõu saavad tõlneri sõnad „Oh Jumal, ole mulle patusele armuline“, mis on muusikas edasi antud liikumisega trioolides. Kaheksahäälses tiheda faktuuriga kulminatsioonis kõlavad Kristuse sõnad: „Sest igaüht, kes ennast ise ülendab, alandatakse; aga kes ennast ise alandab, seda ülendatakse!“.

„Zwei Beter“ on pühendatud dirigent Gudrun Schröfelile ja Hannoveri tütarlastekoorile, kelle esituses see kõlas esimest korda

2. septembril 2000 Hannoveris toimunud maailmanäitusel EXPO. *A cappella* kooriteos „**Ja ma kuulsin hääle ...**“ on loodud Konrad Veemi (1914–1996) mälestuseks, kes oli aastail 1971–1990 Eesti Evangeeliumi Luteriusu Kiriku peapiiskop eksilis Stockholmis. Veem oli üks esimesi väliseestlasi, kellega Arvo Pärt 1980. aasta alguses Viinis kohtus.

Teose aluseks on read Johannese ilmutusraamatust (14:13) Harald Põllu 1938. aasta tõlkes. Arvo Pärt: „See tekst rabas mind 20 aastat tagasi, kui sain teate oma hea sõbra ja toetaja, Rootsis teeninud Eesti peapiiskopi Konrad Veemi surmast. Tema abikaasa saadetud kirjas olid üles tähendatud ka need pühakirja read, mis mind väga liigutasid. Reeglina kasutatakse tõlkes lihtsat väljendit „nad puhkavad oma vaevadest“. Kuid ühes eestikeelses tõlkes leiab sõnad „nad hingavad oma vaevadest“. Nad läksid hingusele, tõmbavad hinge, kuid samal ajal on nad oma tegudega ka meie juures. See on nagu igavene elu. Eesti keeles on haruldane tõlgendus selle kõige suurema saladuse kohta.“ Teose tekstivaliku muudab eriliseks ka asjaolu, et helilooja loomingus on emakeel saanud kunstilise väljenduse väga üksikutel kordadel.

„Ja ma kuulsin hääle ...“ on valminud Salamanca Ülikooli ja Hispaania Rahvusliku Muusikaarenduskeskuse (Centro Nacional de Difusión Musical) tellimusel Salamanca Ülikooli 800. aastapäeva tähistamise puhul. Esiettekanne toimus 18. veebruaril 2018. aastal peapiiskop Fonseca kolledži kabelis Salamancas, esitajaks vokaalansambel Ars Nova Copenhagen dirigent Paul Hillieri juhatusel. Päev hiljem kõlas teos ka kuninganna Sofia nimelises rahvuslikus kunstimuseumis Madridis.

David Lang just / vaid

Sõnad David Lang „Laulude laulu“ ainetel

just your mouth	vaid su suu
just your love	vaid su armastus
just your anointing oils	vaid su võideõlid
just your name	vaid su nimi
just your chambers	vaid su kambrid
just your love	vaid su armastus
and my mother's sons	ja mu ema pojad
and my own vineyard	ja mu enda viinamägi
and my soul	ja mu hing
just your flock	vaid su kari
just your companions	vaid su kaaslased
just your kids	vaid su lapsed
just your cheeks	vaid su põsed
just your neck	vaid su kael

just your couch

and my perfume
and my beloved
and my breasts
and my beloved
and my love

just your eyes

and my beloved

our couch
our house
our rafters

and my love
and my beloved

just your shadow
just your fruit
just your banner over me
just your left hand
just your right hand

and my beloved
and my beloved

our wall

and my beloved
and my love
and my fair one
and my love
and my fair one
and my dove

just your face
just your voice
just your voice
just your face

our vineyards

and my beloved

just your flock

vaid su diivan

ja mu parfüüm
ja mu armastatu
ja mu rinnad
ja mu armastatu
ja mu armastus

vaid su silmad

ja mu armastatu

meie diivan
meie maja
meie sarikad

ja mu armastus
ja mu armastatu

vaid su vari
vaid su vili
vaid su lipp mu kohal
vaid su vasak käsi
vaid su parem käsi

ja mu armastatu
ja mu armastatu

meie sein

ja mu armastatu
ja mu armastus
ja mu kaunitar
ja mu armastus
ja mu kaunitar
ja mu tuvike

vaid su nägu
vaid su hääl
vaid su hääl
vaid su nägu

meie viinamäed

ja mu armastatu

vaid su kari

and my beloved
and my bed
and my soul
and my soul
and my soul
and my mother's house

ja mu armastatu
ja mu säng
ja mu hing
ja mu hing
ja mu hing
ja mu hing
ja mu ema koda

just your sword
just your mother
just your wedding
just your heart

vaid su mõõk
vaid su ema
vaid su pulmad
vaid su süda

and my love

ja mu armastus

just your eyes
just your veil
just your hair
just your teeth
just your lips
just your mouth
just your cheeks
just your veil
just your neck
just your two breasts

vaid su silmad
vaid su loor
vaid su juuksed
vaid su hambad
vaid su huuled
vaid su suu
vaid su põsed
vaid su loor
vaid su kael
vaid su kaks rinda

and my love
and my bride
and my heart
and my sister
and my bride
and my heart

ja mu armastus
ja mu pruut
ja mu süda
ja mu õde
ja mu pruut
ja mu süda

just your eyes
just your necklace
just your love

vaid su silmad
vaid su kaelakee
vaid su armastus

and my sister
and my bride

ja mu õde
ja mu pruut

just your love
just your oils
just your lips

vaid su armastus
vaid su õlid
vaid su huuled

and my bride

ja mu pruut

just your tongue
just your garments

vaid su keel
vaid su rõivad

and my sister
and my bride

ja mu õde
ja mu pruut

just your shoots

vaid su võrsed

and my garden
and by beloved
and my garden
and my sister
and my bride
and my myrrh
and my spice
and my honeycomb
and my honey
and my wine
and my milk
and my heart
and my beloved
and my sister
and my love
and my dove
and my perfect one
and my head
and my locks
and my garment
and my feet
and my beloved
and my hand
and my heart
and my beloved
and my hands
and my fingers
and my beloved
and my beloved
and my soul
and my beloved

ja mu aed
ja mu armastatu
ja mu aed
ja mu õde
ja mu pruut
ja mu mürr
ja mu vürts
ja mu meekärg
ja mu mesi
ja mu vein
ja mu piim
ja mu süda
ja mu armastatu
ja mu õde
ja mu armastus
ja mu tuvike
ja mu täiuslik
ja mu pea
ja mu kiharad
ja mu rüü
ja mu jalad
ja mu armastatu
ja mu käsi
ja mu süda
ja mu armastatu
ja mu käed
ja mu sõrmed
ja mu armastatu
ja mu armastatu
ja mu hing
ja mu armastatu

just your beloved
just your beloved

vaid su armastatu
vaid su armastatu

and my beloved

ja mu armastatu

just your head
just your locks
just your eyes
just your cheeks
just your lips
just your arms

vaid su pea
vaid su kiharad
vaid su silmad
vaid su põsed
vaid su huuled
vaid su käsivarred

just your body
just your legs
just your appearance
just your speech

vaid su keha
vaid su jalad
vaid su välimus
vaid su kõne

and my beloved
and my friend

ja mu armastatu
ja mu sõber

just your beloved

vaid su armastatu

and my beloved

ja mu armastatu

just your garden
just your flock

vaid su aed
vaid su kari

and my beloved
and my beloved

ja mu armastatu
ja mu armastatu

just your flock

vaid su kari

and my love

ja mu armastus

just your eyes
just your hair
just your teeth
just your cheeks

vaid su silmad
vaid su juuksed
vaid su hambad
vaid su põsed

and my dove
and my perfect one
and my mother
and my fancy
and my prince

ja mu tuvi
ja mu täiuslik
ja mu ema
ja mu kiindumus
ja mu prints

just your feet
just your rounded thighs
just your navel
just your belly
just your two breasts
just your neck
just your eyes
just your nose
just your head
just your flowing locks
just your breasts
just your breasts
just your breath
just your kisses

vaid su jalad
vaid su ümarad reied
vaid su naba
vaid su kõht
vaid su kaks rinda
vaid su kael
vaid su silmad
vaid su nina
vaid su pea
vaid su voogavad kiharad
vaid su rinnad
vaid su rinnad
vaid su hingeõhk
vaid su suudlused

and my beloved	ja mu armastatu
just your desire	vaid su iha
and my beloved and my love	ja mu armastatu ja mu armastus
our doors	meie ukсед
and my beloved and my mother's breast and my mother and my pomegranates	ja mu armastatu ja mu ema rind ja mu ema ja mu granaatõunad
just your left hand just your right hand	vaid su vasak käsi vaid su parem käsi
and my beloved	ja mu armastatu
just your mother just your heart just your arm	vaid su ema vaid su süda vaid su käsivars
our sister	meie õde
and my breasts	ja mu rinnad
just your eyes	vaid su silmad
and my vineyard and my very own and my self	ja mu viinamägi ja mu enda ja mina ise
just your voice	vaid su hääl
and my beloved	ja mu armastatu

Tõlkinud Marrit Andrejeva Eesti Piibliseltsi 1997. aasta tõlke järgi

the sense of senses / meelte meel

Sõnad David Lang „Laulude laulu“ ainetel

I can see a door	ma näen ust
I can see a wall	ma näen seinä
I can see a wall	ma näen seinä
I can see companions	ma näen kaaslasi
I can see in you	ma näen sinu sisse
I can see Jerusalem	ma näen Jeruusalemma
I can see Lebanon	ma näen Liibanoni
I can see my dove	ma näen oma tuvikest
I can see that	ma näen seda
I can see the bed	ma näen sängi
I can see the coals	ma näen süsi
I can see the company	ma näen väesalka
I can see the crown	ma näen krooni
I can see the doves	ma näen tuvisid
I can see the field	ma näen välja
I can see the flowers	ma näen lilli
I can see the fountain	ma näen allikat
I can see the foxes	ma näen rebaseid
I can see the fruit	ma näen vilja
I can see the fruits	ma näen vilju
I can see the garden	ma näen aeda
I can see the garden	ma näen aeda
I can see the garden	ma näen aeda
I can see the gold	ma näen kulda
I can see the green	ma näen rohelist
I can see the hair	ma näen juukseid
I can see the horses	ma näen hobuseid
I can see the jealousy	ma näen armukadedust
I can see the jewels	ma näen kalliskive
I can see the joints	ma näen liigeseid
I can see the lions	ma näen lõvisid
I can see the marble	ma näen marmorit
I can see the morning	ma näen hommikut
I can see the mountains	ma näen mägesid
I can see the pillars	ma näen sambaid
I can see the pillars	ma näen sambaid
I can see the roe	ma näen hirve
I can see the rose	ma näen roosi
I can see the studs	ma näen ehteid
I can see the sun	ma näen päikest
I can see the swords	ma näen mõõku
I can see the tents	ma näen telke
I can see the thousand	ma näen tuhandet
I can see the top	ma näen tippu
I can see the vine	ma näen viinapuud

I can see the vineyard
I can see the vineyard
I can see the vineyard
I can see the vineyards
I can see the waters
I can see threescore
I can see Tirzah
I can see virgins
I can see you
I can hear her
I can hear the birds
I can hear you
I can smell the apples
I can smell the bed
I can smell the beds
I can smell the calamus
I can smell the camphire
I can smell the camphire
I can smell the frankincense
I can smell the garments
I can smell the lilies
I can smell the mandrakes
I can smell the myrrh
I can smell the myrrh
I can smell the myrrh
I can smell the myrrh
I can smell the myrrh
I can smell the ointments
I can smell the spices
I can smell the spices
I can smell the spikenard
I can smell the spikenard
I can smell the tender grape
I can smell the wheat
I can smell your good ointments
I can feel the banner
I can feel the day
I can feel the day
I can feel the desire
I can feel the dew
I can feel the fear
I can feel the north wind
I can feel the seal
I can feel the seal
I can feel the shade
I can feel the shadows
I can feel the shadows
I can feel the south wind

ma näen viinamäge
ma näen viinamäge
ma näen viinamäge
ma näen viinamägesid
ma näen vett
ma näen kuutkümmet
ma näen Tirzat
ma näen neitseid
ma näen sind
ma kuulen teda
ma kuulen linde
ma kuulen sind
ma tunnen õunte lõhna
ma tunnen voodi lõhna
ma tunnen voodite lõhna
ma tunnen kalmuse lõhna
ma tunnen hennapõõsa lõhna
ma tunnen hennapõõsa lõhna
ma tunnen viiruki lõhna
ma tunnen rõivaste lõhna
ma tunnen liiliate lõhna
ma tunnen lemmemarjade lõhna
ma tunnen mürri lõhna
ma tunnen mürri lõhna
ma tunnen mürri lõhna
ma tunnen mürri lõhna
ma tunnen mürri lõhna
ma tunnen mürri lõhna
ma tunnen salvide lõhna
ma tunnen vürtside lõhna
ma tunnen vürtside lõhna
ma tunnen nardi lõhna
ma tunnen nardi lõhna
ma tunnen õrna viinamarja lõhna
ma tunnen nisu lõhna
ma tunnen su heade salvide lõhna
ma tunnen lippu
ma tunnen päeva
ma tunnen päeva
ma tunnen iha
ma tunnen kastepiisku
ma tunnen hirmu
ma tunnen põhjatuult
ma tunnen pitserit
ma tunnen pitserit
ma tunnen varju
ma tunnen varje
ma tunnen varje
ma tunnen lõunatuult

I can feel you

ma tunnen sind

I can taste the apples
I can taste the best wine
I can taste the fruit
I can taste the honey
I can taste the honeycomb
I can taste the honeycomb
I can taste the liquor
I can taste the pleasant fruits
I can taste the pleasant fruits
I can taste the pomegranates
I can taste the spiced wine
I can taste the wine
I can taste the wine
I can taste the wine
I can taste you
I can taste you
I can taste your kiss
I can taste your kiss
I can taste your lips
I can taste your lip
I can taste your mouth
I can taste your mouth
I can taste your wine

ma tunnen õunte maitset
ma tunnen parima veini maitset
ma tunnen puuvilja maitset
ma tunnen mee maitset
ma tunnen meekärje maitset
ma tunnen meekärje maitset
ma tunnen veini maitset
ma tunnen valitud viljade maitset
ma tunnen valitud viljade maitset
ma tunnen granaatõunte maitset
ma tunnen vürtsitatud veini maitset
ma tunnen veini maitset
ma tunnen veini maitset
ma tunnen veini maitset
ma tunnen sinu maitset
ma tunnen sinu maitset
ma tunnen su suudluse maitset
ma tunnen su suudluse maitset
ma tunnen su huulte maitset
ma tunnen su huule maitset
ma tunnen su suu maitset
ma tunnen su suu maitset
ma tunnen su veini maitset

Tõlkinud Marrit Andrejeva Eesti Piibliseltsi 1997. aasta tõlke järgi

Arvo Pärt

O Holy Father Nicholas

Õigeusu palveraamatust

In the name of the Father, and
of the Son, and the Holy Spirit.
Amen.

Isa, Poja ja Püha Vaimu nimel.
Aamen.

A rule of faith and a model
of meekness, a teacher of
abstinence hath the reality
shewn thee unto thy flock;
therewithal hast thou acqui-
red: by humility – greatness,
by poverty – riches; O Father
hierarch Nicholas, intercede
before Christ the God that our
souls may be saved.

Su tõsised eluviisid näitasid
sind su karjale usu märgiks,
alandlikkuse eeskujuks,
kasinuse õpetajaks.
Sellepärast said sa oma
alandlikkuse eest suuruse,
vaesuse eest rikkuse,
püha isa piiskop Nikolaus,
palu Kristust Jumalat, et meie
hinged lunastatud saaksid.

O Holy Saint Nicholas, pray unto
God for us.

O Holy Saint Nicholas, pray unto
God for us.

Pray unto God for us.

Pray unto God for us.

O Holy Saint Nicholas,

O Holy Saint Nicholas, pray unto
God for us,

Pray unto God for us.

O Holy Saint Nicholas, pray unto
God for us.

Pray unto God for us.

Pray unto God for us.

Pray unto God for us.

Pray unto God for us.

O Holy Saint Nicholas,

O Holy Saint Nicholas, pray unto
God for us.

Pray unto God for us.

Pray unto God for us.

... God for us.

Püha Nikolaus, palu Jumalat
meie eest.

Püha Nikolaus, palu Jumalat
meie eest.

Palu Jumalat meie eest.

Palu Jumalat meie eest.

Püha Nikolaus,

Püha Nikolaus, palu Jumalat
meie eest.

Palu Jumalat meie eest.

Püha Nikolaus, palu Jumalat
meie eest.

Palu Jumalat meie eest.

Palu Jumalat meie eest.

Palu Jumalat meie eest.

Palu Jumalat meie eest.

Püha Nikolaus,

Püha Nikolaus, palu Jumalat
meie eest.

Palu Jumalat meie eest.

Palu Jumalat meie eest.

... Jumalat meie eest.

CODA

Glory to the Father, and to the
Son, and to the Holy Spirit, both
now, and ever and unto ages
of ages.

Amen.

KOODA

Au olgu Isale,
Poiale ja Pühale Vaimule
nüüd, ikka
ja igavesti.

Aamen.

David Lang

let me come in / lase mul sisse tulla

Sõnad David Lang „Laulude laulu“ ainetel

a sound

a voice

üks heli

üks hääl

and my hair is damp from the
mist

and my hair with the dampness
of the night

and my locks of the drops of the
nights

and my locks with the drops of
the night

ja mu juuksed on udust niisked

ja mu juuksed öö niiskusest

ja mu kiharad ööde piiskadest

ja mu kiharad ööpiiskadega

and saying

ja ütleb

for my head is covered with
dew
for my head is drenched with
dew
for my head is filled with dew
for my head is full of dew
for my head is wet with dew

let me come in
let me

I dreamed my lover knocked at
the door
I sleep, but my heart is awake
I sleep, but my heart wakes
I sleep, but my mind is awake
I slept but my heart was awake
I was asleep but my heart was
awake
I was asleep, but dreaming
I was asleep, but my heart
waked
I was asleep, but my heart was
awake
I was asleep, but my mind was
dreaming
I was sleeping, but my heart
was awake
it is the voice of my beloved
it is the voice of my beloved
that knocks

let me come in
listen

my beloved is knocking
my beloved was knocking
my darling, my sweetheart,
my dove
my darling, my very own,
my flawless dove,
my hair with droplets of the night
my hair with the dampness of
the night
my hair with the dewdrops of
night.

sest mu pead katab
kaste
sest mu pea on kastest läbi
imbunud
sest mu pead täidab kaste
sest mu pea kastet täis
sest mu pea on kastest märg

lase mul sisse tulla
lase

ma nägin unes, et mu armasam
koputas uksele
ma magan, kuid mu süda on
ärkvel
ma magan, kuid mu süda ärkab
ma magan, kuid mu meel on ärkvel
ma magasin, kuid mu süda oli
ärkvel
ma olin unes, kuid mu süda oli
ärkvel
ma magasin, kuid nägin und
ma magasin, kuid mu süda ärkas
ma magasin, kuid mu süda oli
ärkvel
ma magasin, kuid mu meel unistas
ma magasin, kuid mu süda oli
ärkvel
see on mu armastatu hääl
see on mu armastatu hääl, mis
koputab

lase mul sisse tulla
kuula

mu armastatu koputab
mu armastatu koputas
mu kullake, mu armsaim,
mu tuvike
mu kullake, mu kõige kallim,
mu veatu tuvike
mu ööpiiskades juuksed
mu ööniisked
juuksed
mu öökastepiiskades
juuksed

my head is drenched with dew
my head is drenched with evening
dew.
my head is wet with dew
my locks with drops of the night
my locks with the damp of the night
my locks with the drops of the night
my love is knocking
my love was knocking
my lover is knocking at the door

open for me, my sister, my darling,
my dove, my flawless one
open for me, my sister, my love,
my dove, my perfect one
open the door for me
open to me, my sister, my darling,
my dove, my flawless one
open to me, my sister, my darling,
my dove, my perfect one
open to me, my sister, my friend,
my dove, my perfect one
open to me, my sister, my love,
my dove, mine undefiled
open to me, my sister, my love,
my dove, my perfect one
open to me, my sister, my love,
my dove, my undefiled
open to me, my treasure, my
darling, my dove, my perfect one
open to me, my true love, my sister,
my dove, my perfect one
open up for me, my sister, my
darling, my dove, my perfect one
open, open to me, my companion,
my sister, my dove, my perfect one

the one I love was at the
door
the sound of my beloved knocking
the voice of my beloved
the voice of my beloved knocking

there's a sound
when I heard my lover knocking
and calling

mu pea on kastest läbi imbunud
mu pea on õhtukastest läbi
imbunud
mu pea on kastest märg
mu kiharad öistest piiskadest
mu kiharad ööniiskusest
mu kiharad öistest piiskadest
mu arm koputab
mu arm koputas
mu kallim koputab uksele

ava mulle, mu õde, mu kallim,
mu tuvike, mu laitmatu
ava mulle, mu õde, mu armas-
tus, mu tuvike, mu täiuslik
ava mulle uks
ava mulle, mu õde, mu kullake,
mu tuvike, mu laitmatu
ava mulle, mu õde, mu kullake,
mu tuvike, mu täiuslik
ava mulle, mu õde, mu sõber,
mu tuvike, mu täiuslik
ava mulle, mu õde, mu arm, mu
tuvike, mu puutumatu
ava mulle, mu õde, mu arm, mu
tuvike, mu täiuslik
ava mulle, mu õde, mu arm, mu
tuvike, mu puutumatu
ava mulle, mu aare, mu kullake,
mu tuvike, mu täiuslik
ava mulle, mu tõeline armastus,
mu õde, mu tuvike, mu täiuslik
ava mulle, mu õde, mu kullake,
mu tuvike, mu täiuslik
ava, ava mulle, mu kaaslane,
mu õde, mu tuvike, mu täiuslik

see, keda ma armastan, oli ukse
taga
mu armastatu koputuse kõla
mu armastatu häääl
mu armastatu koputuse häääl

see on heli
kui ma kuulsin oma armastatu
koputust ja hüüdu

while I slept, my heart was
awake

kui ma magasin, oli mu süda
ärkvel

Tõlkinud Marrit Andrejeva Eesti Piibliseltsi 1997. aasta tõlke järgi

we were / me olime

Sõnad David Lang „Laulude laulu“ ainetel

we were

me olime

we were there

me olime seal

we were

me olime

together

koos

there

seal

we

meie

we were, in the vineyards
in the vineyard
in the vineyards

me olime viinamägedel
viinamäel
viinamägedel

we were there, on the green
we were, under the cedar
under the fir

me olime seal, rohelusel
me olime, seedripuu all
kuusepuu all

together, by the rose
by the lily of the valleys
by the lily

koos, roosi juures
maikelluse juures
lillia juures

there, among the thorns
we were, under the apple
there, among the trees
we were, under the fruit
under the apples

seal, okaste vahel
me olime, õunapuu all
seal, puude keskel
me olime, viljade all
õunte all

we, behind our wall
there, among the flowers
we were, under the fig tree
under the green figs
under the vines
under the tender grape

meie, me müüri taga
seal, lillede keskel
me olime, viigipuu all
roheliste viigimarjade all
viinapuude all
õrnade viinamarjade all

we were, in the secret places
we were, under the vines
under our vines
under the tender grapes
there, among the lilies
we were, under the wood
under the pomegranate

me olime, salajates kohtades
olime, viinapuude all
meie viinapuude all
õrnade viinamarjade all
seal, lilliate vahel
me olime, metsa all
granaatõuna all

there, among the lilies
we were, in the garden
together, by the spring
by the fountain

seal, liiliate vahel
me olime, aias
koos, kevadel
allika juures

there, among the plants
we were, in the orchard
we were, under the pomegranates
under the pleasant fruits

seal, taimede keskel
me olime, viljapuuaias
me olime, granaatõunte all
meeldivate viljade all

there, among the trees
together, by the fountain
we were, in the gardens
together, by the well of living
waters
by the streams

seal, puude keskel
koos, allika ääres
me olime, aedades
koos, elava vee kaevu
ääres
ojade ääres

we were, in the garden
in the garden

me olime, aias
aias

there, among the pleasant fruits
we were, in the garden
together, by the rivers
we were there, on the bed of
spices
there, among the sweet flowers
among the lilies

seal, meeldivate viljade keskel
me olime, aias
koos, jõgede ääres
me olime seal, vürtside
sängilseal,
magusate lillede keskel
liiliate vahel

we were, in the garden
in the garden

me olime, aias
aias

there, among the lilies
we were, in the garden
there, among the fruits of the
valley

seal, liiliate vahel
me olime, aias
seal, oru viljade keskel

we were, under the vine
under the pomegranates
under the wheat

me olime, viinapuu all
granaatõunte all
nisu all

there, among the lilies
we were, under the palm tree
under the clusters of grapes
under the palm tree
under the boughs
under the clusters of the vine
under the apples

seal, lillede keskel
me olime, palmi all
viinamarjakobarate all
palmipuu all
puuharude all
viinamarjakobarate all
õunte all

we were, in the vineyards
we were, under the vine
under the tender grape
under the pomegranates

me olime, viinamäel
me olime, viinapuu all
õrnade viinamarjade all
granaatõunte all

there, among the mandrakes
among the pleasant fruits

seal, lemmemarjade vahel
meeldivate viljade vahel

we were, under the pomegranate
under the apple tree

me olime, granaatõuna all
õunapuu all

together, by the waters
by the floods

koos, vete ääres
jõgedes ääres

we, behind the wall
we were, under the cedar
we, behind the wall
we were, in the vineyard
in the vineyard

meie, müüri taga
me olime, seedri all
meie, müüri taga
me olime, viinamäel
viinamäel

we were, under the fruit
we were, in the vineyard
we were, under the fruit
we were, in the gardens

me olime, viljade all
me olime, viinamäel
me olime, viljade all
me olime, aedades

Tõlkinud Marrit Andrejeva Eesti Piibliseltsi 1997. aasta tõlke järgi

Arvo Pärt Zwei Beter

Luuka 18: 9–14

Jesus sprach zu einigen, die davon überzeugt waren, gerecht zu sein und die anderen verachteten, dieses Gleichnis: „Zwei Menschen gingen hinauf in den Tempel, um zubeten. Der eine war ein Pharisäer, der andere ein Zöllner. Der Pharisäer stellte sich hin und betete also: „O Gott, ich danke dir, daß ich nicht bin wie die übrigen Menschen, Räuber, Ungerechte, Ehebrecher, oder auch wie dieser Zöllner da.

Tähendamissõna variserist ja tõlnerist:
Mõnedele aga, kes olid enestele kindlad, et nemad on õiged, ja panid teisi eimillekski, rääkis Jeesus selle tähendamissõna:
„Kaks inimest läksid üles pühakotta palvetama, üks oli variser ja teine tõlner. Seisma jäädes palvetas variser endamisi: „Oh Jumal, ma tänan sind, et mina ei ole niisugune nagu muud inimesed: röövijad,

Ich faste zweimal in der Woche
und gebe den Zehnten von
allem, was ich besitze.“

Der Zöllner aber blieb hinten
stehen und wagte die Augen
nicht zum Himmel zu erheben,
sondern er schlug an seine
Brust und sprach: „Gott sei mir
Sünder gnädig!“

Ich sage euch: Dieser ging
gerechtfertigt nach Hause,
jener nicht. Denn jeder, der sich
selbst erhöht, wird erniedrigt
werden; und jeder, der sich
selbst erniedrigt, wird erhöht
werden.“ Amen.

ülekohtused, abielurikkujad,
ega ka niisugune nagu see
tölner. Mina paastun kaks
korda nädalas, annan kümnist
kõigest, mis ma saan.”

Aga tölner seisis eemal ega
tahtnud silmigi tõsta taeva
poole, vaid lõi endale vastu
rindu ja ütles: „Oh Jumal, ole
mulle patusele armuline!“ Ma
ütlen teile, tema läks alla oma
kotta õigeks mõistetult, mitte
too teine. Sest igaüht, kes
ennast ise ülendab, alanda-
takse, kes aga ennast ise
alandab, seda ülendatakse.“

David Lang

for love is strong / sest arm on vägev

Sõnad David Lang „Laulude laulu“ ainetel

for love is strong

like wine
like oil, pouring
like wine
like the tents of Kedar
like the curtains of Solomon
like one who wanders by the
flocks
like women
like the horses of Pharaoh's
chariots
like perfume in the vineyards of
Engedi
like doves' eyes
like the rose of Sharon
like the lily of the valleys
like the lily among thorns
like the apple tree among all
other trees
like leaping upon the mountains
like skipping upon the hills
for love is strong

like a roe

sest arm on vägev

kui vein
kui voolav õli
kui vein
kui Keedari telgid
kui Saalomoni vaibad
kui karja järel
kõndija
kui naised
kui vaarao
sõjatäkkud
kui Ein Gedi viinamägede
lõhn
kui tuvi silmad
kui Saaroni roos
kui orgude liilia
kui liilia orjavitste keskel
kui õunapuu metsa puude
keskel
kui mägedel ronimine
kui küngastel hüplemine
sest arm on vägev

kui gasell

like a young hart
like my dove
like the foxes
like the little foxes
like our vines
like tender grapes
like a roe
like a young hart
like the roes
like the hinds of the field
like pillars of smoke
like silver
like gold
like love, for the daughters of
Jerusalem
like doves' eyes
like a flock of goats
like a flock of sheep that are
newly shorn
like a thread of scarlet
like a pomegranate
like the tower of David, where
hang the shields of mighty men
like two young roes, which feed
among the lilies

for love is strong

like the mountain of myrrh
like the hill of frankincense
like one chain of your neck
like wine
like all spices
like the honeycomb
like honey and milk
like the smell of Lebanon
like a garden enclosed
like a spring shut up
like a fountain sealed
like a fountain of gardens
like a well of living waters
like streams from Lebanon
like my garden
like the spices thereof
like his garden
like his pleasant fruits
like my garden
like my myrrh

kui noor hirv
kui mu tuvike
kui rebased
kui väikesed rebased
kui me viinamäed
kui õitsvad viinamarjad
kui gasell
kui noor hirv
kui gasellid
kui aasa hirved
kui suitsusambad
kui hõbe
kui kuld
kui armastus Jeruusalema
tütarde vastu
kui tuvi silmad
kui kitsekari
kui kari püगतud
tallesid
kui punane pael
kui granaatõun
kui Taaveti torn, kus ripuvad
kangelaste kilbid
kui noored gasellikaksikud, kes
söövad liiliate keskel

sest arm on vägev

kui mürrimägi
kui viirukiküngas
kui kivi su kaelakeest
kui vein
kui kõik palsamid
kui kärjemesi
kui mesi ja piim
kui Liibanoni lõhn
kui müüritud rohuaed
kui suletud allikas
kui pitseriga kinni pandud purskkaev
kui aiapurskkaev
kui elava vee kaev
kui vesi Liibanoni lumest
kui mu rohuaed
kui tema palsamilõhn
kui ta rohuaed
kui selle hõrgud viljad
kui mu rohuaed
kui mu mürr

like my spice
like my honeycomb
like my honey
like my wine
like my milk
like my dove
like myrrh
like my fingers with sweet
smelling myrrh

for love is strong

like another beloved
like women
like another beloved
like ten thousand
like the most fine gold
like a raven
like the eyes of doves
like a bed of spices
like sweet flowers
like lilies, dropping sweet smel-
ling myrrh
like gold rings set with beryl
like bright ivory overlaid with
sapphires
like pillars of marble
like fine gold
like Lebanon, excellent as the
cedars
like women
like his garden
like the beds of spices
like the gardens
like lilies
like the lilies
like Tirzah
like Jerusalem
like an army with banners
like a flock of goats
like a flock of sheep
like a piece of a pomegranate
like my dove
like the morning
like the moon
like the sun
like an army with banners
like chariots

kui mu palsam
kui mu kärjemesi
kui mu mesi
kui mu vein
kui mu piim
kui mu tuvi
kui mürr
kui mu sulamürrist tilkuvad
sõrmed

sest arm on vägev

kui teine armastatu
kui naised
kui teine armastatu
kui kümme tuhat
kui puhtaim kuld
kui kaaren
kui tuvisilmad
kui vürtside laekad
kui palsamipeenar
kui liiliad, millelt nõrgub
mürrimahla
kui kullast kangid, täis tipitud
Tarsise kive
kui vandliväli, kaetud safiiridega
kui alabastersambad
kui selge kuld
kui Liibanon, üllas kui seedri-
puud
kui naised
kui tema aed
kui palsamipeenrad
kui tema aiad
kui liiliad
kui liiliad
kui Tirsa
kui Jeruusaleem
kui taevaväed
kui kitsekari
kui utesalgake
kui granaatõuna pool
kui mu tuvike
kui koit
kui kuu
kui päike
kui taevaväed
kui sõjavankrid

like the clash of two armies
like jewels
like a worker's skillful hands
like a round goblet
like new wheat set about with
lilies
like two young roes
like a tower of ivory
like ponds
like the tower of Lebanon, loo-
king towards Damascus
like Carmel
like purple
like a palm tree
like clusters of grapes
like the palm tree
like the boughs thereof
like clusters of the vine
like apples
like the best wine, that goes
down sweet, causing the lips of
sleepers to speak
like my brother, who sucked my
mother's breasts
like the juice of my pomegranate
like a seal upon your heart
like a seal upon your arm

for love is strong
for love is strong
for love is strong

like death
like the grave
like coals of fire, with a vehe-
ment flame
like a wall
like a door
like a wall
like towers
like my vineyard, which is mine
like a roe
like a young hart upon the moun-
tains of spices

kui kahe sõjaväe kokkupõrge
kui kaelakee
kui meistri osavad käed
kui ümar liuake
kui nisukuhil, liiliad ringi ta
ümber
kui metskitse kaksikud
kui vandlitorn
kui tiigid
kui Liibanoni torn, vaatab
Damaskuse pool
kui Karmel
kui purpur
kui palmipuu
kui viinamarjakobarad
kui palmipuu
kui ta pöörised
kui marjakobarad
kui õunad
kui magus vein,
mis nõrgub üle
uinuja huulte
kui mu vend, kes minu ema
rinda imenud
kui mu granaatõuna mahl
kui pitser südamel
kui pitser käe peal

sest arm on vägev
sest arm on vägev
sest arm on vägev

kui surm
kui kalm
kui tulenooled, välgu
lõõmaga
kui müür
kui uks
kui müür
kui tornid
kui viinamägi, mis on minu päralt
kui gasell
kui metskitse poeg palsami-
mägedel

Arvo Pärt

Ja ma kuulsin hääle ...

Johannese ilmutusraamat 14:13

Ja ma kuulsin hääle taevast ütlevat: Kirjuta! Õndsad on surnud, kes Issandas surevad nüüdsest peale; tõesti, ütleb Vaim, nad hingavad oma vaevadest, sest nende teod lähevad nendega ühes.

Ansambel **Vox Clamantis** ühendab tihti oma kontserdikavades vana ja uue. 1996. aastal alustades lauldi esialgu vaid gregooriuse laulu. Õige pea tekitas aga Vox Clamantisele omane kõlavärv, fraaserimine ning muusikatunnetus huvi mitmeis eesti heliloojais ning praeguseks on ansamblile kirjutanud neist paljud.

Gregooriuse laulust kantuna tekkis ansambli algusaegu tihe side Arvo Pärdivga, kellest on nüüdseks saanud Vox Clamantise enim esitatud autor ning kelle muusikat aktiivselt laudes on ansambel läbi käinud terve maailma. Viimaste aastate jooksul on esinetud Venaatsia muusikabiennaalil, Sydney festivalil, Hongkongi kunstide festivalil, RCM's 21C festivalil Torontos, Trondheimi kammermuusika festivalil, Institute for Advanced Study kontserdiseerias Princetonis USA-s, Cervantino festivalil Mehhikos, samuti Shanghai kontserdimajas, Jaapanis, Kolumbias ning paljudes kontserdisaalides üle Euroopa. Septembris 2022 esitas Vox Clamantis Veneetsia muusikabiennaalil Helena Tulve suurteose „Visiones“ esiettekannet. Ansambel Vox Clamantis teeb koostööd plaadifirmadega ECM Records ning Mirare.

Peale Arvo Pärdi on Vox Clamantisele teoseid kirjutanud David Lang, Helena Tulve, Tõnu Kõrvits, Toivo Tulev, Evelin Seppar, Galina Grigorjeva, Tõnis Kaumann, Sven Grünberg, Henrik Ødegaard jt. Erinevatest improvisatsioonilistest materjalidest on ansambel põiminud kavu koos tuneesia lauliku Dhafer Youssefi, Iisraeli muusiku Yair Dalali, Weekend Guitar Trio, India sitarivirtuoosi Nishat Khani ning paljude teistega. Koostööpartnereist paistavad eredalt välja sellised tänapäeva maailma tippartistid, nagu prantsuse pianist Jean-Claude Pennetier, kataloonia lauljanna Arianna Savall, itaalia *nyckelharpa*-virtuoos Marco Ambrosini ning paljud teised.

Vox Clamantis seab alati esiplaanile sõnumi ning selle vahendajana on ta leidnud tee paljude inimeste südameisse. Ansambliit on tunnustatud Eesti Vabariigi kultuuripreemiaga ning kultuurkapitali aastapreemiaga. Tema salvestused on võitnud Grammy, Diapason d'Or'i ning olnud BBC Music Magazine'i, Taani Raadio aastaauhinna ja Hollandi Edison Awardi nominendid. Vox Clamantise muusikat on kasutatud ka Oscari võitnud Paolo Sorrentino filmis *La Grande Bellezza*. Ansambli looja ning kunstiline juht on Jaan-Eik Tulve.

Jaan-Eik Tulve on lõpetanud Tallinna Konservatooriumi dirigeerimisosakonna ning jätkanud õpinguid Pariisi Rahvuslikus Kõrgemas Muusika ja Tantsu Konservatooriumis gregoriaani koori dirigeerimise erialal, mille lõpetamise järel sai temast professor Louis-Marie Vigne assistent samas klassis. Pedagoogitööd on ta teinud aga ka paljudel gregoriaani kursustel üle kogu Euroopa. Regulaarselt

õpetab ta gregooriuse laulu tosinas Prantsusmaa kloostris. Aastast 1996 on Jaan-Eik Tulve gregoriaani õppejõud Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias.

1992. aastast alates dirigeeris Jaan-Eik Tulve kümne aasta jooksul Le Chœur Grégorien de Paris'd (Pariisi Gregoriaani Koori), millega koos on lauldud üle kogu Euroopa, aga ka Liibanonis ja Marokos ning saadud mitmeid preemiaid erinevate plaadistuste eest. 1993. aastal asutas Jaan-Eik Tulve Pariisis ansambli Lac et Mel, mis gregoriaani kõrval tegeles ka varajase polüfooniaga, ning 1994. aastal Pariisi Gregoriaani Koori naisharu. Alates 2004. aastast korraldas ta koos paari mõttekaaslasega kümne aasta jooksul Eestis juudi süvakultuurile pühendatud festivali „Ariel“. Aastal 1996. aastal asutas Jaan-Eik Tulve Tallinnas ansambli Vox Clamantis, millest on praeguseks kujunenud väga laiahaardelise repertuaariga kollektiiv.

Eesti Rahvusringhäälingu muusikatoimetajad valisid Jaan-Eik Tulve aasta muusikuks 2017.

6. september kell 19, Tallinna Jaani kirik

PÄRT JA KÕRVITS

Eesti Filharmoonia Kammerkoor

Koormeister **Mai Simson**

Tallinna Kammerorkester

Kontsertmeister **Harry Traksmann**

Solistid:

Yena Choi (sopran)

Marianne Pärna (metsosopran)

Laur Eensalu (vioola)

Solistide ansambel:

Yena Choi (I sopran)

Laura Štoma (II sopran)

Marianne Pärna (I alt)

Cätly Talvik (II alt)

Dirigent **Risto Joost**

Arvo Pärt

- **Ja ma kuulsin hääle ...** (2017) segakoorile *a cappella*

Tõnu Kõrvits (1969)

- **Tiibade hääl** (2022) solistidele, koorile ja keelpillidele
Tekst Doris Kareva

*On the line ... / Ülemereühenduses ... (soolovioola
ja keelpillid)*

I Taevas ja tundmatus (koor)

II Puutuda su kätt (koor ja keelpillid)

III Vapruse vääringus (koor ja keelpillid)

IV Üks armastus (metsosoprani soolo, koor ja keelpillid)

V Nõnda kõneleb süda (naiskoor ja keelpillid)

VI Tuletorn (koor ja keelpillid)

VII Tähistulv (solistide ansambel, koor ja keelpillid)

VIII Üle peegelvee (koor ja keelpillid)

*Running North and South ... / Põhilõuna põhjatusse sööst ...
(soolovioola ja keelpillid)*

*IX Tiibade hääl ja hüüd (soolovioola, soprani soolo, koor ja
keelpillid)*

Dirigent Risto Joosti kavas saavad kokku Arvo Pärdi 2017. aastal loodud eestikeelne kooriteos „Ja ma kuulsin hääle ...“ ning Tõnu Kõrvitsa eelmisel aastal valminud oopus solistidele, koorile ja keelpilliorkestrile „Tiibade hääle“, mille Risto Joost koos EFK ja TKOga esiettekandele tõi.

Arvo Pärdi *a cappella* kooriteos „Ja ma kuulsin hääle ...“ on loodud Konrad Veemi (1914–1996) mälestuseks, kes oli aastail 1971–1990 Eesti Evangeeliumi Luteriusu Kiriku peapiiskop eksilis Stockholmis. Veem oli üks esimesi väliseestlasi, kellega Arvo Pärt 1980. aasta alguses Viinis kohtus.

Teose aluseks on read Johannese ilmutusraamatust (14:13) Harald Põllu 1938. aasta tõlkes.

Arvo Pärt: „See tekst rabas mind 20 aastat tagasi, kui sain teate oma hea sõbra ja toetaja, Rootsis teeninud Eesti peapiiskopi Konrad Veemi surmast. Tema abikaasa saadetud kirjas olid üles tähendatud ka need pühakirja read, mis mind väga liigutasid. Reeglina kasutatakse tõlkes lihtsat väljendit „nad puhkavad oma vaevadest“. Kuid ühes eestikeelses tõlkes leiab sõnad „nad hingavad oma vaevadest“. Nad läksid hingusele, tõmbavad hinge, kuid samal ajal on nad oma tegudega ka meie juures. See on nagu igavene elu. Eesti keeles on haruldane tõlgendus selle kõige suurema saladuse kohta.“

Teose tekstivaliku muudab eriliseks ka asjaolu, et helilooja loominguks on emakeel saanud kunstilise väljenduse väga üksikutel kordadel.

„Ja ma kuulsin hääle ...“ on valminud Salamanca Ülikooli ja Hispaania Rahvusliku Muusikaarenduskeskuse (Centro Nacional de Difusión Musical) tellimisel Salamanca Ülikooli 800. aastapäeva tähistamise puhul. Esiettekandele toimus 18. veebruaril 2018. aastal peapiiskop Fonseca kolledži kabelis Salamancas, esitajaks vokaalansambel Ars Nova Copenhageni dirigent Paul Hillieri juhatusel. Päev hiljem kõlas teos ka kuninganna Sofia nimelises rahvuslikus kunstimuuseumis Madridis.

Tiibade hääle silmapiiril

Tõnu Kõrvits (1969) on kirjutanud teoseid paljudes žanrites, kuid üks lähedasemaid valdkondi näib talle olevat koorimuusika. Suure rahvusvahelise populaarsuse on võitnud näiteks ta kooriteos „Kreegi vihik“ (2007). Kaheksa aastat hiljem kirjutas Kõrvits dirigent Risto Joosti õhutusel tsükli segakoorile ja keelpillidele „Moorland Elegies“ („Lageda laulud“, 2015) inglise romantiku Emily Brontë tekstile. Järgmiseks tsükliks andis tōuke Cesare Pavese luule ja nii valmis 2019. aastal „Sei la luce e il mattino“ („Sina oled valgus ja hommik“, 2019) samale koosseisule. Kaks aastat hiljem lõpetas Kõrvits uue tsükli, mis tuli esiettekandele 2022. aastal – „Tiibade hääle“ („The Sound of Wings“) Doris Kareva luulele. Poetess Doris

Kareva on seotud kõigi kolme tsükliga, olles kahe esimese juures konsultant tekstide valikul ning nende tõlkija kavalehe jaoks eesti keelde. Üksnes „Tiibade häääl“ on originaalis loodudki eestikeel-sena, inspireeritud Mary S. Lovelli samanimelisest raamatust. Kõigi kolme teose esmaesitajad olid Eesti Filharmoonia Kammerkoor ja Tallinna Kammerorkester Risto Joosti juhatusel.

„Moorland Elegies“, „Sei la luce e il mattino“ ja „Tiibade häääl“ moodustavad justkui omalaadse triloogia, kuigi see pole olnud otseselt kavatsuseks. Kaks esimest tsükli on seotud elementidega maa (lage väli, sügavikust tõusev valu, maa külge aheldatus, armastatu kui maa) ja vesi (jõgi, vee voolamine, elu). Tsükli „Tiibade häääl“ kannab kõike element õhk ning need eksistentsiaalsed teemad, mida Kõrvitsa looming on aastaid käsitletud – loodus, elu, surm, kannatus, armastus – leiavad „Tiibade hääles“ vabastava ja tiivustava lahenduse: tõuse nende kohale, lenda! Vabane maiselt tühise koormast. Helilooja on märkinud, et „helgeim teos triloogias on eestikeelne „Tiibade häääl“, millest kiirgab valgust kõige enam. See on laul lendamisest, unistustest, julgusest ja tingimusteta armastusest“.

„Tiibade hääle“ loomise üheks allikaks oli lennunduse ajaloos esmakordne Amelia Mary Earharti ümbermaailmalend koos navigaator Fred Noonaniga 1937. aastal, mis katkes Vaikset ookeani ületades. Earhart pidi oma spetsiaalselt selleks ettevõtmiseks kohandatud punasel lennukil Lockheed Electra 10E tegema vahe-maandumise pisikesel Howlandi saarel, ent navigatsiooniseadmete puudulikkuse tõttu ei suutnud ta seda leida. Võimalik, et ta lendas saarest mööda üksnes kümne kilomeetri kaugusel edasi-tagasi põhja-lõuna suunal saart otsides. Earharti ja tema lennuki jäänu-seid pole siiani leitud. Saarele ehitati aga veel samal 1937. aastal tuletorni meenutava kujuga signaalitorn. Earharti viimaseks jää-nud radiogrammist, mis äratas imetlust lenduri hääle kindluse ja asjalikkusega, on võetud Kõrvitsa „Tiibade hääle“ kahe instrumen-taalsa pealkirjad „On the line“ ja „Running North and South“. Tsükli neljandas osas „Üks armastus“ (metsosoprani soolo) on värsid ja muusika samuti inspireeritud viimasest radiogrammist ja seal sisalduvatest numbritest, mille Earhart teele saatis („we are on the line 157337“).

Element õhk, tuul, tühjus, lendamine, vabanemine seostuvad teose muusikas sooloviolaga. Sooloviola flažoletikäigud, trille-rid, üles-alla õõtsuvad motiivid läbivad kogu teost, juhatavad selle sisse ning ka lõpetavad. Helimaalingulisi tuulekujundeid leidub ka orkestri- ja kooripartiis. Kõrvitsa instrumentatsioon on tundlik ja fantaasiarikas, nagu ka ta erakordne anne kasutada koori võimali-kult mitmekesiselt, aga alati laulvalt.

Kõrvitsa ja Kareva tsükli on Earharti lugu üldistatult abstrakt-sel tasandil. Küsimused, mis tekivad ja millele otsitakse vastust, on igavikulised. Isegi surm saab võidetud, sest „Keegi ei lähe kunagi kaduma. Silmapiir on vaid uus.“

Nii kõlab tekst koori esimeses etteastes. Enne seda juhatab teose sisse instrumentaalne avaos „On the line“ / „Ülemereühenduses“, kus sooloviolale on antud kogu teost iseloomustav ja ühendav muusikaline materjal. Järgnev orkestrisaateta koor (I „Taevas ja tundmatus“) meenutab vanakreeka tragöödia proloogi, kus publikule antakse teada toimuva mõte. Pidevalt kulgev kuueteistkümnendike-saade on taustaks puhangulisele meloodiale II osas „Puutuda su kätt“. III osa „Rahu hind“ algust valitsevad naishääled, võimsat triumfeerivat kulminatsiooni („kõlab tiibade hääl“) kannab kogu koor. Viulite *pizzicato*-akordid vana hispaania tantsu sarabandi rütmis juhatavad sisse metsosoprani soolo IV osas „Üks armastus“, millest oli ka eelpool juba juttu. Üksnes naishäälte ja keelpillide päralt on V osa „Nõnda kõneleb süda“, mida hoiab rangelt oma kütkeis kontrabassipartii korduv teema. Lõpuks jäävad sellest vaid üksikud südametuksed. Tuule, tiibade ja tühjuse muusikalised kujundid naasevad VI osas „Tuletorn“, raamituna ja läbistatuna raadiosignaale meenutavatest motiividest. VII osas „Tähistulv“ tekitab soprani- ja aldisolistide teemade kaanonlik ladestumine tähtede sillerdamise efekti. Element vesi tõuseb esile VIII osa „Üle peegelvee“ voolavate keelpillimotiivide kaudu.

Instrumentaalses vaheosas „Running North and South“ / „Põhilõuna põhjatusse sööst“ kõlavad taas sooloviola flažoletikaid, mida täiendavad signaalilaadsed *pizzicato*-motiivid viulitelt ja tšellodelt. Orkestri vaheosa lõpetab koraalilik akordiline teema kui hüvastijätt. IX osa „Tiibade hääl ja hüüd“ toob tagasi I osa teksti („Tead ju, et taevas on minu kodumaa – / taevas ja tundmatus. / Keegi ei lähe kaduma. / Silmapiir vaid on uus.“) ja muusikalise materjali, nüüd aga laulab koor algul orkestri saatel ning seejärel koos kõrgustes hõljuva vokaliisiga sopranisolistilt. Sooloviola ulatuslik monoloog tugevdab silda tsükli esimese ja viimase osa vahel veelgi. Teose viimast kulminatsiooni („Tiibade hääl võrratus kõrguses, kõlab üha see müha, tiibade hääl ja hüüd“) toetavad tuule ja tiibade motiivid orkestrilt. Teksti lõpuread pärinevad II osast „Puutuda su kätt“: „nii nagu siis me armastasime, nii armastame alati ja nüüd“. Viimane sõna kuulub aga sooloviolale koori ja orkestri taustal: teos sulgub tiibade ja tuulekujunditega, nagu naaseks oma algolekusse kõiksuses. Surm on vaid silmapiiri muutus. Jäävad valgus ja armastus.

Kristel Pappel

„Tiibade hääl“ on kolmas ja viimane osa minu mõttelisest triloo-
giast, kuhu kuuluvad veel varem loodud „Lageda laulud“ ja „Sina oled valgus ja hommik“. Kõik need teosed on kirjutatud solistidele, koorile ja keelpillidele ning nende esmaesitajad on Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Tallinna Kammerorkester ja Risto Joost. Kõigi kolme teose tekste on aidanud tõlkida ja luua Doris Kareva. Ingliseelset „Lageda laule“ iseloomustab hirmutav üksindus, karge looduslüürika ning gootilik blues. Itaaliakeelne „Sina oled valgus ja

hommik” on kantud traagilistest eksistentsiaalsetest hoovustest. See on hümn elule ja armastusele, mida lauldakse pimedast ja lootusetust sügavikust.

Helgeim teos triloogias on eestikeelne „Tiibade hääl”, millest kiirgab valgust kõige enam. See on laul lendamisest, unistustest, julgusest ja tingimusteta armastusest.

Tõnu Kõrvits

Amelia Earharti tutvustas mulle Tõnu Kõrvits. Mary S. Lovelli raamat „Tiibade hääl” selle erakordse naise elust ja loomingust mõjus tõe-poolest tiivustavalt. Ühtlasi tundus see teema omamoodi loogilise jätkuna Tõnu varasematele teostele „Lageda laulud” Emily Brontë ja „Sina oled valgus ja hommik” Cesare Pavese loomingu põhjal.

Amelia kirjadest või luuletustest inspireeritud tekstidest ehk kõige krüptilisem, „Üks armastus”, põhineb viimasel signaalil, mille Amelia teele saatis ja mis päralt ei jõudnudki.

Minu meelest sisaldub „Tiibade hääle” kvintessents Amelia mõttes: julgus ja heldus on hingeõndsuse alus. See väärrib meenu-tamist iga päev.

Doris Kareva

Tiibade hääl

Doris Kareva sõnad

Amelia Earhartile

I Taevas ja tundmatus

Tead ju, et taevas on minu kodumaa –
taevas ja tundmatus.
Keegi ei lähe kunagi kaduma.
Silmapiir vaid on uus.

II Puutuda su kätt

Puutuda su kätt
on puhas rõõm.
Siin, sellesamas toas
kõik tähed meenuvad,
kes tookord nägid meid.
See lõpmatus, kus seisime
koos keset tähistulva,
vaikussooja ööd.
Nii nagu siis,
nii nagu siis me armastasime,
nii armastame nüüd.

III Vapruse vääringus

Rahu hind
on see, mida Elu meilt nõuab
vapruse vääringus.
Hing, kes seda ei tea,
ei tea veel, kuis vabaneda
tühise koormast.
Veel ta ei mõista
hirmu üksilduskuristikku
ega võrratut kõrgust,
kus mörkjjas rõõmus kõlab
tiibade hääl.

IV Üks armastus

Üks armastus, nii nagu õhk või taevas.
Viis pääsukest – neis hõiskab sama viis,
mis kõlab nagu seitse, seitse, seitse ...
Kolm korda süda võpatab: su kohus
on kolmekordne püsi – õhus, ohus
ja rahus. Hinga: seitse, seitse, seitse ...
Astu valgusse
avalisüli.

V Nõnda kõneleb süda

Iga päev
hingetõmb.
Iga valiku eest
me maksame Elule
vapruse vääringus.
Iga rahutu päeva eest
rahu nimel.
Sest me peame õiglaseks seda.
Nõnda kõneleb süda.

VI Tuletorn

Ulgusaarel on tuletorn
ootamas tiibade häält.
Tuuled, tuuled,
tühjuse telefon.
Kuuled?
Ulgusaarel on tuletorn
ootamas tiibade häält.
Aga vaikivad huuled.
Kuuled?

VII Tähistulv

Kas tähti mäletad,
kes tookord nägid meid?
Nüüd on nad sõbrad.
Möödudes
me ikka noogutame,
ikka naeratame.
Lõpmatuse tähistulv
on nagu Sinu lähedus –
nii soe.

VIII Üle peegelvee

Kui kord oled maandunud,
siis
ootab sind ees üks puri
sääl, üle peegelvee.
Kui mõtete erameri,
kui soovide surimuri
su soonis on taandunud,
siis
sinna terendab tee.
See purjekas vaikuserannal
üle peegelvee
on üksipäi sinu päralt,
sind ootab ees.
Piripardal ta sind
kannab kerge ja kindlana,
ärevuseta, sära-säralt
tagasi taevasse.

IX Tiibade hääl ja hüüd

Tead ju, et taevas on minu kodumaa –
taevas ja tundmatus.
Keegi ei lähe kunagi kaduma.
Silmapiir vaid on uus.
Võrratus kõrguses kõlab
üha see müha,
tiibade hääl ja hüüd:
nii nagu siis me armastasime,
nii armastame alati
ja nüüd.

Eesti Filharmoonia Kammerkoor on kujunenud üheks tuntumaks Eesti muusikakollektiiviks maailmas. 1981. aastal Tõnu Kaljuste loodud koori ees on peadirigentidena seisnud veel briti dirigent Paul Hillier (2001–2007), hollandlane Daniel Reuss (2008–2013) ning läti dirigent Kaspars Putniņš (2014–2021). Alates 2021. aasta augustist on koori kunstiline juht taas Tõnu Kaljuste.

Koori repertuaar ulatub barokkmuusikast kuni 21. sajandi teosteni, kus eriline koht on Arvo Pärdi, Veljo Tormise, Tõnu Kõrvitsa, Galina Grigorjeva, Ülo Kriguli ja teiste eesti heliloojate loomingul. Aastakümneid on koor tegutsenud rahvusvahelises muusikaelus koos mainekate dirigentide ja orkestritega, esinemispaikadeks Viini Kontserdimaja, Sydney Ooperimaja, Londoni Royal Albert Hall, New Yorgi Carnegie Hall, Los Angelese Walt Disney kontserdimaja, Zürichi Tonhalle jpt. Külalisdirigentidena on koori ees seisnud sellised maailmanimed, nagu Claudio Abbado, Helmuth Rilling, Eric Ericson, Neeme Järvi, Marc Minkowski, Gustavo Dudamel, Peter Phillips, Richard Tognetti jpt.

Stabiilset kõrgtaset näitavad ka koori ligi 80 salvestist, mida on 16 korral Grammyle esitatud ning kahel korral hinnatuima plaadiauhinna ka võitnud: Arvo Pärdi „Da Pacem“, dirigent Paul Hillier ja Arvo Pärdi „Adam’s Lament“, dirigent Tõnu Kaljuste. Koori plaadistusi ehivad ka teised prestiižikad auhinnad, sh Gramophone’i auhind, Diapason d’Or, Preis der Deutschen Schallplattenkritik, Danish Music Award, Choc de l’Année Classica jne.

2020. aastal valis BBC muusikaajakiri Classical Music Eesti Filharmoonia Kammerkoori kümne parima koori hulka maailmas.

Tallinna Kammerorkestri (TKO) asutas 1993. aastal dirigent Tõnu Kaljuste. Kolme aastakümne jooksul on orkestrist kujunenud üks Eesti esinduskollektiive, kes on oodatud esineja kontserdilavadel nii Euroopas kui ka mujal maailmas.

TKO on ärratanud tähelepanu oma kunstiliselt terviklike kavade, stiilitundliku musitseerimise ja kõrgetasemelise interpretatsioo-
nikunstiga. Orkestri mitmekülgses repertuaaris on esindatud nii baroki-, klassitsismi- kui ka romantismiajastu muusika, olulisel kohal on 20. ja 21. sajandi heliloojate looming, sealhulgas vähem-
tuntud teosed ja uudisteoste esiettekan-
ded.

TKO hinnatud keelpillimängijad astuvad regulaarselt üles ka solistide ja kammermuusikutena. Tallinna Kammerorkestri kaua-
aegne koostööpartner on olnud Eesti Filharmoonia Kammerkoor –
ühised esinemised ja salvestised on toonud mõlemale kollektiivile
rahvusvahelist tuntu-
st ja tunnustust. 1993. aastal salvestati nime-
kale plaadifirmale ECM Tõnu Kaljuste käe all Arvo Pärdi autoriplaat
„Te Deum“, mis pälvis kõrgeid hinnanguid maailma juhtivatelt muu-
sikakriitikutelt ning püsis kuid plaadiedetabelite esikümnes. ECMi
märgi alt on ilmunud veel Pärdi autoriplaadid „Litany“, „In Principio“
ja „Adam’s Lament“, samuti Erkki-Sven Tüüri „Crystallisatio“ ning
Heino Elleri „Neenia“. Orkester on salvestanud ka firmadele Warner
Music / Finlandia Records, Carus Verlag, Ondine, Alba jt.

Esimese peadirigendi Tõnu Kaljuste käe all tegutses orkester
aastatel 1993–1995 ning 1996–2001. Olulise jälje TKO arengusse on
jätnud Juha Kangas, kes oli 1995–1996 peadirigent ning 2001–2003
kunstiline nõustaja. Järgnenud kümnel hooajal kureeris orkestri

Foto: Kaupo Kikkas

tegevust Tallinna Filharmoonia kunstiline juht Eri Klas, 2013–2019 oli peadirigent Risto Joost. Alates 2019. aasta septembrist on TKO peadirigent taas orkestri looja Tõnu Kaljuste.

Külalisdirigentidena on orkestrit juhatanud John Storgårds, Pietari Inkinen, Okko Kamu, Jaakko Kuusisto, Richard Tognetti, Terje Tønnesen, Aleksandr Rudin, Florian Donderer, Dmitri Sitkovetski, Kolja Blacher, Peter Spissky, Maksim Rõsanov, Andrew Lawrence-King, Dmitri Sinkovski, samuti hinnatud Eesti dirigendid Olari Elts, Paavo Järvi, Neeme Järvi, Kristjan Järvi, Paul Mägi, Arvo Volmer, Vello Pähn, Jüri Alperten, Mihhail Gerts, Kristiina Poska jt.

TKO on esinenud paljudel mainekatel muusikafestivalidel, nagu Bachi kantaatide festival Milanos (Itaalia, 1996, 1997), Bremeni muusikafestival (Saksamaa, 1998), „MITO SettembreMusica“ (Itaalia, 2004, 2007, 2017, 2021), Budapesti „Sügisfestival“ (Ungari, 2005), Kaustineni kammermuusikanädal (Soome, 2005), Naantali muusikafestival (Soome, 2008, 2019), Arturo Benedetti Michelangeli festival (Itaalia, 2007), „Musiikkia!“ (Soome, 2012), Cervantino festival (Mehhiko, 2012), Vale of Glamorgani festival (Wales, 2015), „MDR Musiksommer“ (Saksamaa, 2017), „Euphonie“ (Poola, 2018), „Mozartiana“ (Poola, 2019), „Läänemere festival“ (Rootsi, 2018, 2019). Kontserdireisid on orkestri viinud USAsse, Kanadasse, Jaapanisse, Hiinasse, Brasiiliasse, Argentiinasse, Mehhikosse, Türgisse ja enamikesse Euroopa riikidesse. Euroopa nimekaimate kontserdisaalide kõrval on üles astunud ka New Yorgis Carnegie Hallis ning Pekingi Keelatud Linna kontserdisaalis.

2013. aastal pälvis Tallinna Kammerorkester Eesti Muusikanõukogu interpretatsioonipremia. TKO on kaastegev Arvo Pärdi autoriplaadil „Adam's Lament“, mis tõi dirigent Tõnu Kaljustele 2014. aastal Grammy.

Risto Joost on alates 2020. aasta sügisest Vanemuise teatri muusikajuht ja peadirigent, 2009. aastast Rahvusooperi Estonia koosseisuline dirigent. Ta on juhatanud mitmeid rahvusvaheliselt tunnustatud orkestreid, nagu Bergen Filharmoonikud, Veneetsia Teatro La Fenice orkestrit, Peterburi Maria Teatri orkestrit, Sevilla Kuninglikku Sümfooniaorkestrit jt. Eestis olnud Tallinna Kammerorkestri peadirigent (2013–2019), juhatanud Eesti Riikliku Sümfooniaorkestrit ja teisi. Samuti on Joost seisnud dirigendina mitmete kõrgelt hinnatud kooride ees: Madalmaade Kammerkoor (peadirigent 2011–2015), Leipzigi MDR Raadiokoor (kunstiline juht 2015–2019), Rootsi Raadio koor, Ars Nova Copenhagen jt. Vanemuise muusikajuhi ja peadirigendina on Joost algatanud koostöö Heino Elleri Muusikakooliga igaaastase kontserdi „Tulevikumuusikud“ näol. Samuti on Joost publiku ette toonud ooperilavastusi nii maailmaklassika kui kodumaiste algupärandite seast, nende hulgas Mozarti „Don Giovanni“ (2021), Varrese „Põrgupõhja uus Vanapagan“ (2022), Kaumanni „Kaubamaja“ (2022) ja Tambergi „Cyrano de Bergerac“ (2023). Eesti Rahvusringhäälingu muusikatoimetajad valisid Joosti aasta muusikuks 2018 kõrgete väärtuste kandmise ja edasiandmise eest muusikas. 2006 ja 2016 pälvis Eesti Muusikainõukogu helikunsti sihtkapitali aastapreemia, 2011 Vabariigi Presidendi Kultuurirahastu noore kultuuritegelase preemia ning 2022 Eesti Teatriauhindade muusikaauhinna.

Foto: Rasmus Kull

Foto: Kaupo Kikkas

10. september kell 18, Tartu Pauluse kirik

11. september kell 19, Tallinna Jaani kirik

SÜNNIPÄEVAKONTSERT: TRACTUS

ECMi uue plaadi esitluskontsert

Maria Listra (sopran)
Eesti Filharmonia Kammerkoor
Tallinna Kammerorkester
Dirigent **Tõnu Kaljuste**

Arvo Pärt (1935)

- **Littlemore Tractus** (2000/2023) segakoorile, keelpilli-
orkestrile, harfile ja löökpillidele, seade Tõnu Kaljuste
- **Greater Antiphons** (1988/2015) keelpilliorkestrile
I O Weisheit
II O Adonai
III O Sproß aus Isais Wurzel
IV O Schlüssel Davids
V O Morgenstern
VI O König aller Völker
VII O Immanuel
- **Sequentia** (2014/2015) keelpilliorkestrile ja löökpillidele
- **L'abbé Agathon** (2004/2008) sopranile ja keelpilli-
orkestrile, seade Tõnu Kõrvits
- **These Words ...** (2008) keelpilliorkestrile ja löökpillidele
- **Veni creator** (2006/2009) segakoorile ja keelpilliorkest-
rile
- **Vater unser** (2005/2019) segakoorile, klaverile ja
keelpilliorkestrile, seade Tõnu Kõrvits

Toetagu Ta meid terve päeva, kuni varjud pikenevad ja õhtu saabub ja toimekas maailm vakatab ja elupalavik on möödas ja meie töö tehtud! Siis andku Ta oma armus meile turvalist peavarju ja püha puhkust ja viimaks rahu.

Need Arvo Pärdi uue autoriplaadi avateose „Littlemore Tractus“ aluseks olevad read kutsuvad kuulaja kiirustamise ja tegevusrohkuse, aga ka mõtete virvarrist peatuma, vaatama askeldustele ja toimetustele tagasi, leidma endas rahuoleku ja tegema rahu olnuga. See on kui õhtupalve, aga ka eluõhtu palve. Võib öelda, et need viimased read inglise kardinali ja pühaku John Henry Newmani (1801–1890) 1843. aastal Littlemore'is peetud jutlusest annavad kogu albumile häälestuse. Plaadi pealkiri „Tractus“ viitab ühest küljest Newmani initsiatiivil välja antud teoloogiliste kirjutiste sarjale „Tracts for the Times“ (ilmunud vahemikus 1833–1841), teisest küljest aga vanale, juba 3. sajandist tuntud lauluvormile leinamissas või kannatusaja missaliturгияs, mis oma tõsise iseloomu poolest on sobilikum muidu missa muusikaliseks kõrgpunktiks oleva juubeldava *alleluia*-laulu asemele. See aastatuhandeid vana laul koondab oma olemusega siinsed teosed justkui ühise nimetaja alla – need on kui *tractus* inimese eluliturгияs, peatushetk, et pöörata pilk sissepoole ja tajuda olevikku igavikus.

Arvo Pärdi teosed loovad sideme iidse mineviku ja kuulaja vahel. Ühest küljest on Pärdi muusikalised eeskujud sajanditetaguses muusikas – õhtumaade kesk- ja renessansiajas: 1976. aastal sündinud *tintinnabuli*-tehnika juured ulatuvad gregooriuse laulu ja Madalmaade polüfooniasse. Teisest küljest toimub see teoste aluseks olevate tekstide kaudu. Kogu Pärdi *tintinnabuli*-loomingu kandev tala on sõna – suurem osa tema teise loomeperioodi teostest põhineb pühadel tekstidel. Nagu keskaja kloostrites või renessansiaja meistritel, on ka Pärdi lähenemine muusikale läbinisti tekstikeskne: muusika eesmärk on vahendada sõna. Sellest lähtuvalt kasvab Pärdi helilooming välja sõnast, sõna vormib muusikalist mõtet, annab kogu teosele struktuuri ja määrab meloodia kulgu. Muusika loomine on Pärdi jaoks kui osa igapäevasest palveelust, palve materialiseerumine helides. Nii on pea kõigi plaadile salvestatud teoste aluseks kas pühakirja, liturgiline või muu traditsiooniline kristlik tekst. Teoste „These Words ...“ ja „Greater Antiphons“ näol on esindatud ka see huvitav nähtus Pärdi muusikas, milles tekst on olnud olulisel kohal muusikateose loomisel, kuid instrumentaalse koosseisu tõttu see esitusel ei kõla. Ometi säilitab muusika tugeva seose teksti kui inspiratsiooniallikaga. Kui „These Words ...“ ongi loodud orkestrile, siis „Greater Antiphons“ on vokaalteose „Sieben Magnificat-Antiphonen“ instrumentaalversioon. Ainsa erandi sellel plaadil moodustab „Sequentia“, mille puhtinstrumentaalne helikanogas pole seotud küll ühegi tekstiga, kuid põhinedes orkestriteose

„La Sindone“* keskmise osa muusikalisel materjalil, on tema aines kristluse ajaloos.

Arvo Pärdi sõna vahendav muusika on peamiselt vokaalne või koos mingi pillikooslusega, millest eriti tundub hingelähedane olevat keelpilliorkestri kõla. Tahtmatult juhib mõte Pärdi konservatooriumiaegse kompositsiooniõpetaja suunas, paljude eesti heliloojate heliloomingulist käekirja kujundanud Heino Elleri peale, kelle loomingus on keelpillikoosseisud ülekaalus. Dirigent Tõnu Kaljuste on albumile koondanud Arvo Pärdi teosed, milles ühendub koori- ja keelpilliorkestri koloriit. Need teosed on sündinud viimase paarikümne aasta jooksul, moodustades läbilõike helilooja uuemast loominguist. Just sellistes koosseisudes pole need seni salvestuseni jõudnud. Sel aastal 70. sünnipäeva tähistav Kaljuste, kelle kogemustepagas Pärdi muusikaga mahutab juba rohkem kui 30-aastast perioodi ning kelle käe all on sündinud suur osa helilooja esiettekan-deid ja esmaplaadistusi, täidab nüüd koos tema asutatud kollektiivide Eesti Filharmoonia Kammerkoori ja Tallinna Kammerorkestriga selle lünga. Mitmed neist seadetest on sündinud dirigendi initsiatiivil. Esmasalvestuse leiab „Greater Antiphons“, mis koos teostega „Cantique des degrés“ ja „These Words ...“ on saanud algse suure sümfooniaorkestrikoosseisu asemel kammerlikuma kõla. Albumile on jäädvustatud ka täiesti uus seade: avaloos „Littlemore Tractus“, mis esmalt sündis heliloojal koorile ja orelile ning olemas on ka versiooni suurele sümfooniaorkestrile pealkirjaga „Swansong“, on Kaljuste nüüd kokku viinud koori ja kammerorkestri, tuginedes orkestreeringul pigem kargema kõlaga algversioonile. Ka „L'abbé Agathon“ soprani ja keelpilliorkestri versioonis, „Vater unser“ Tõnu Kõrvitsa seades ning „Veni creator“ Pärdi enda uuemas seades pole varem plaadile jõudnud.

Teksti ja muusika seosed *tintinnabuli*-tehnikas avalduvad valdavalt helilooja loodud reeglistiku kaudu. Siinses teostevalikus on *tintinnabuli*-valemitele kõige rangemalt allutatud teoste „**Greater Antiphons**“ (1988/2015) ja „**Veni creator**“ (2006/2009) muusika. „See kord, korrastatud süsteem tungib meisse ja meie alateadvusse, inimene ei anna endale aru, aga ta võtab selle vastu. Ja see loob tema sees mingi uue seisundi, uue korra,“ on Arvo Pärt öelnud. Orkestriteose „Greater Antiphons“ muusika on loodud albumi teostest kõige varem – 1988. aastal – segakoorile *a cappella* pealkirja all „Sieben Magnificat-Antiphonen“, „Veni creatori“ loomisaasta on aga praeguses aastatuhandes, kuigi helilooja 2000. aastate loomingu helikeeles on *tintinnabuli*-süsteem valdavalt avardunud ning saanud vabama käsitluse. Huvitaval kombel pole neis kahes võrreldes varaste *tintinnabuli*-teostega rangus nii selgesti tajutav, eriti orkestriseadete puhul, mis sobituvad seetõttu suurepäraselt albumi ülejäänud muusikaga.

* „La Sindone“ (ee 'surilina') viitab Torino katedraalis hoitavale surilinale, millele on seletamatul viisil tekkinud ristilöödud inimese näo ja keha kujutis. Arvatakse, et sellesse linasse oli mässitud Kristuse surnukeha.

Muusikaliste vahendite valik võib tuleneda ka kontekstist: viidata teksti päritolule, sisule, tellija taustale ja paljule muule. Pärdi teostesse süüvides leiab pea igaühest terve seoste võrgustiku, mis avab muusikat veelgi sügavamalt. Albumi avaloos „**Little more Tractus**“ (2000/2023), varakristlike kõrbeisade põhjaliku tundja John Henry Newmani 200. sünniaastapäeva tähistamiseks kirjutatud teoses, on arhailise koloriidi saavutamiseks kasutatud keskaja varasele mitmehäälsusele omast kvintburdooni ja paralleelsete kvintide-kvartide liikumist ning renessansiajal Inglismaalt levima hakanud *faux bourdon*-tehnikat, kulminatsioonis aga võib tajuda 19. sajandi – Newmani ajastu – kõlaatmosfääri. Robert Wilsoni lavastuse „Aadama passioon“ jaoks loodud „**Sequentia**“ (2015) juur on orkestriteoses „La Sindone“ (2005), mille kolm lõiku võiks tingimisi seostada Kristuse surmaga: ristilöömisega, haudapaneku ja ülestõusmisega. „Sequentia“ muusika lähtub suurteose keskmisest osast ning on väljendatud renessanssmuusikast pärit võttel – proportsioonikaanoni-printsiiibil laskuvate sekventsidenä. „**L'abbé Agathon**“ (2004/2008) aluseks oleva teksti valikut on mõjutanud selle tellija, Beauvais' tšellookteti päritolu ja ajalugu – Beauvais' linna lähedal asuvad ühe Euroopa vanima pidalitõbiste ravila varemed. See tõi heliloojale meelde 4. sajandist pärit legendi eremiit Agathonist ja tema kohtumisest pidalitõbisega. Teos on kui väike dramaatiline stseen, mille muusika kasvab välja narratiivse teksti sisust. Eredalt ja kujundlikult joonistub välja raskel sammul pidalitõbist õlgadel kandev Agathon teel turule keelpillide sammuva liikumisega ning Agathon ja pidalitõbisega moondunud ingl kahekõne, mida antakse edasi tonaalse muusika ja ebamaise polütonaalse harmoonia kontrastina. Inglise ilmumist tähistab faktuuri muutus keelpillide tõusvate arpedžodena ning tema lahkumist visualiseerib soprani meloodia järkjärguline tõus kuni inimvõimete piiril oleva tessituurini. Orkestriteose „**These Words ...**“ (2008) aluseks on helilooja võtnud fragmendi õigeusu kaanonist kaitseinglile. See on palve hoidmaks inimesi kuritegude ja inimlike nõrkuste eest, mille Pärt on rüütanud ebapüsivate ja dissoneerivate intervallidega muusikasse. Pealkiri aga on pärit Shakespeare'i „Hamletist“, tekitades sideme Taani kui teose tellijamaaga (tellija Léonie Sonningi Muusikafond). Meieisapalvele saksakeelsele tekstile loodud „**Vater unser**“ (2005/2019) eristub rangetest *tintinnabuli*-teostest oma vaba meloodia ja lihtsa saateharmoonia poolest, et tuua palveteksti mõte selgelt esile. Arvo Pärt on sellele tuntuimale kristlaste palvele andnud kaks värvi: alustanud mollis ja lõpetanud duuris. „Mure ja lohutus,“ on ta selgituseks öelnud.

Mure ja lohutus on kätketud ka püha John Henry Newmani sõnadesse albumi „Tractus“ avateoses, suunates meid mõtisklema elu ajalikkuse üle. Aga ta on ka öelnud: „Ära kardada, et su elu lõppeb, kardada, et see võib-olla kunagi ei alga.“

Littlemore Tractus

Katkend John Henry Newmani (1801–1890) jutlusest „Wisdom and Innocence“, mille ta pidas 19. veebruaril 1843 Littlemore'is

May He support us all the day
long, till the shades lengthen, and
the evening comes, and the busy
world is hushed, and the fever of
life is over, and our work is done!
Then in His mercy may He give us
a safe lodging, and a holy rest,
and peace at the last.

Toetagu Ta meid terve päeva,
kuni varjud pikenevad ja õhtu
saabub ja toimekas maailm
vakatab ja elupalavik on möödus
ja meie töö tehtud! Siis andku
Ta oma armus meile turvalist
peavarju ja püha puhkust ja
viimaks rahu.

Tõlkinud Lauri Pilter

Greater Antiphons

*Magnificat-antifonid ehk oo-antifonid roomakatoliku kiriku
advendiliturgiast*

1. Oo tarkus, mis tulnud Kõrgeima suust, sa täidad ilma äärest ääreni, väes ja leebuses korraldad sa kõik: Oh tule ja näita meile tarkuse ja mõistmise teed.
2. Oo Adonai, Iisraeli koja isand ja valitseja, põleva okaspõõsana ilmusid sa Moosesele ja mäel andsid sa talle seaduse: Oh tule ja vabasta meid oma vägeva käega.
3. Oo lisai võsu, seatud märgiks rahvastele, sinu ees vaikivad maised valitsejad Sinu poole paluvad rahvad: oh tule ja päästa meid, tõuse, ära viivita enam.
4. Oo Taaveti võti, Iisraeli koja valitsuskepp, sina avad ja keegi ei sule, sina suled ja ükski vägi ei suuda avada: Oh tule ja ava pimeduse kong ja surma köidik.
5. Oo Koidutäht, igavese valguse hiilgus, õigluse särav päike: Oh tule ja valgusta neid, kes pimeduses istuvad ja surma varjus.
6. Oo kõigi rahvaste Kuningas, nende ootus ja igatsus, nurgakivi, mis kõike koos hoiab: Oh tule ja päästa inimene, kelle sa põrmust löid.
7. Oo Immanuel, meie Kuningas ja õpetaja, rahvaste lootus ja nende lunastaja: Oh tule, rutta meile appi sa meie Issand ja Jumal.

L'abbé Agathon / Isa Agathon

Varakristlik legend, eremiit Agathon'i lugu kõrbeisade ütluste kogumikust

L'abbé Agathon, se rendant un
jour dans la ville pour vendre de
menus objets, trouva le long de la
route un lépreux qui lui demanda:
“Où vas-tu?”
L'abbé Agathon lui dit: “A la ville
vendre des objets.”

Ühel päeval oli isa Agathonil
asja linna, et mõningaid asju
müüa. Tee ääres kohtas ta üht
pidalitõbist, kes temalt küsis:
„Kuhu sa lähed?“
Isa Agathon vastas: „Linna, et
asju müüa.“

Le lépreux lui dit: "Par charité, porte-moi là-bas." L'ayant pris, le vieillard le porta à la ville. L'autre lui dit alors: "Dépose-moi à l'endroit où tu vends tes objets." Et l'abbé Agathon fit ainsi. Quand il eut vendu un objet, le lépreux lui demanda: "Combien l'as-tu vendu?" "Tant." "Achète-moi un gâteau." Il l'acheta. Quand il eut vendu un autre objet, l'autre lui dit: "Et celui-ci, combien l'as-tu vendu?" "Tant." "Achète-moi telle chose." Le vieillard l'acheta encore. Quand il eut vendu tous ses objets et qu'il voulut partir, le lépreux lui dit: "Tu t'en vas?" "Oui." "Je t'en prie, par charité, reporte-moi à l'endroit où tu m'as trouvé." L'abbé Agathon prit le lépreux et le reporta à cet endroit. Celui-ci lui dit alors: "Béni es-tu, Agathon, par le Seigneur du ciel et de la terre." Agathon leva les yeux mais il ne vit plus personne, car le lépreux était un ange du Seigneur venu le mettre à l'épreuve.

Leeprahaige ütles: „Palun võta mind kaasa.“ Agathon tõstis ta endale kukile ja kandis linna. Nüüd ütles haige: „Pane mind seal maha, kus oma asju müüd.“ Ja isa Agathon tegi seda. Kui ta natuke oli müünud, küsis pidalitõbine: „Kui palju sa oled saanud?“ „Natuke.“ „Osta mulle pala leiba.“ Agathon ostis. Kui ta järgmise asja oli müünud, küsis pidalitõbine: „Kui palju sa said?“ „Natuke.“ „Osta mulle veel pala leiba.“ Agathon ostis talle veel leiba. Kui kõik asjad olid müüdud ja ta minema tahtis hakata, ütles pidalitõbine: „Kas hakkad juba minema?“ „Jah.“ „Palun sind alandlikult, vii mind jälle tagasi sinna, kust mu leidsid.“ Agathon võttis haige selga ja kandis ta samasse paika tagasi. Nüüd ütles leeprahaige talle: „Ole sa õnnistatud, Agathon, taevase ja maise Jumala nimel.“ Agathon tõstis oma silmad, aga seal polnud enam kedagi, sest pidalitõbine oli olnud Issanda ingel, kes oli teda tulnud proovile panema.

Tõlge: Eesti Filharmoonia Kammerkoor

These Words ...

Katkend palvest pühale kaitseinglile vene õigeusu pühatekstist „Kaanon kaitseinglile“

Jumala ingel, mu püha kaitsja, palu Jumalat minu eest.
 Oh Kristuse püha ingel, sinu ette langedes palun ma sind, mu püha kaitsja, kes antud mulle ristimises mu patuse hinge ja ihu hoidjaks!
 Jumala ingel, mu püha kaitsja, palu Jumalat minu eest.
 Ma olen oma laiskuse ja kurjade eluviiside läbi sinu kõigepühamat helgust pahandanud ning sind enesest eemale tõuganud kõigi häbiväärsete tegudega: valetamise, laimamise, kadeduse, hukkamõistmise, põlguse, kangekaelsuse, vennavihkamise, kurja meelepidamise,

Jumala ingel, mu püha kaitsja, palu Jumalat minu eest.
rahaahnuse, hooruse, ägeduse, ihnuse, liigsöömise, liigjoomise, palju
lobisemise, kurjade ja kavalate mõtete,
Jumala ingel, mu püha kaitsja, palu Jumalat minu eest.
uhkete kommete, kõlvatute ihade ja oma tahtmisega lihahimude järgi
elada.

Oh mu kurja tahet; ei tee mõistusetu elajadki niisuguseid asju! Kuidas
võid sa küll minu juurde tulla, minu, haisva peni juurde? Mis silmadega
vaatad sa, Kristuse ingel, minu peale, kes ma ennast jäledate tegudega
kurjuse sisse olen mässinud? Ja kuidas võiksin ma paluda oma kibedate,
kurjade ja pahade tegude andeksandmist, kui ma iga päev ja öö ja iga
tund nendesse langen? Ent ma palun, langedes maha su ette, mu püha
kaitsja.

Jumala ingel, mu püha kaitsja, palu Jumalat minu eest.

Veni creator

Gregoriaani hümn „Veni, creator Spiritus“ (1. ja 4. salm)

Veni, creator Spiritus
mentes tuorum visita,
imple superna gratia,
quae tu creasti pectora.

Tule, Looja Vaim, ja kinnita
igaüht meist oma armuga,
kõiki oma lapsi küllasta,
kogu loodut heldelt õnnista.

Accende lumen sensibus,
infunde amorem cordibus,
infirma nostri corporis,
virtute firmans perpeti.

Tunnetust ja vaistu valgusta,
armastust me hinge külva Sa,
laiskusega aita võidelda,
voorusi ja tõde uskuda.

Amen.

Aamen

Tõlkinud isa Rein Õunapuu

Vater unser

Meieisapalve, Matteuse 6: 9–13

Vater unser im Himmel,
geheiligt werde Dein Name.
Dein Reich komme.
Dein Wille geschehe,
wie im Himmel so auf Erden.
Unser tägliches Brot gib uns
heute.
Und vergib uns unsere Schuld,
wie auch wir vergeben unseren
Schuldigern.
Und führe uns nicht in Versuchung,
sondern erlöse uns von dem Bösen.

Meie Isa, kes Sa oled taevas!
Pühitsetud olgu Sinu nimi!
Sinu riik tulgu,
Sinu tahtmine sündigu
nagu taevas, nõnda ka maa peal!
Meie igapäevast leiba anna meile
tänapäev!
Ja anna meile andeks meie võlad,
nagu meiega andeks anname oma
võlglastele!
Ja ära saada meid kiusatusse,
vaid päästa meid ära kurjast!

Maria Listra (sopran) on vokaalartist, kes oma loominguilises karjääris kombineerib muusikateatri ja -kultuuri erinevaid väljendusvorme – kammermuusikast ooperini, vanamuusikast nüüdisteosteni. Ta lõpetas 2008 aastal Londonis Chigwell Schooli ja 2011 Londoni Ülikooli Royal Holloway kolledži (bakalaureusekraad draama- ja teatriõppe erialal).

Foto: Rasmus Kull

Maria Listra on laulnud kontserdisarjades üle Eesti suuremates kontserdisaalides, osalenud ooperi- ja muusikaliprojektides, laulnud mitmekülgset kammermuusikarepertuaari ning oratooriume. Aastast 2014 on Listra aktiivne külalissolist teatris Vanemuine. Rollide hulgas on Roxane (Tambergi „Cyrano de Bergerac“), Zerlina (Mozarti „Don Giovanni“), Linda (Kaumanni „Kaubamaja“), Franziska Cagliari (J. Straussi „Viini veri“), Linda (Donizetti „Linda di Chamounix“), Prl Silberklang (Mozarti „Teatridirektor“), Christine (Webberi „Ooperifantoom“), Johanna (Sondheimi „Sweeney Todd“), Cosette (C.-M. Schönbergi „Hüljatud“), Naine (M.-M. Lille „Tulleminek“); Rahvusooperis Estonia Esimese Daami roll Mozarti ooperis „Võlufloöt“; Tartu Uues Teatris Lydia Koidula Alo Põldmäe kammerooperis „Emajõe ööbikud“. 2022. aasta suvel osales Maria Listra Sinikka rollis Veljo Tormise ja Rasmus Puuri ooperi „Lalli ehk Mere keskel on mees“ esmalavastuses Birgitta festivalil ja sel aastal samal festivalil Timo Steineri uues ooperis „Crisis“. Sügisel on Vanemuise teatris tulemas Händeli ooper „Julius Caesar“, kus Maria kehastab Cleopatrat.

Peale teatriprojektide on Listra andnud meistriklasse, loenguid, seminare ning ka individuaaltunde erinevatel kultuuri- ning interpretatsiooniteemadel.

Eesti Filharmoonia Kammerkoor (vt lk 72)

Tallinna Kammerorkester (vt lk 73)

Tõnu Kaljuste (vt lk 8)

Kavatekstid Kai Kutman, Arvo Pärdi Keskus
Kava kujundus Kalle Toompere

Nargenfestivali meeskond:

Kunstiline juht **Tõnu Kaljuste**

Produtsent **Kadri Tikerpuu**

Toimetaja **Kai Kutman**

Graafiline disainer **Kalle Toompere**